

VAALI-ILMOITTELU JA VAALIMENESTYS

Veikko Pietilä

---

1. Tutkimusongelman taustaa

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ehdokkaiden vaali-ilmoittelun ja heidän vaalimenestyksensä välisiä yhteyksiä ja erityisesti sitä, onko vaali-ilmoittelulla vaikutusta vaalimenestykseen.¹ Yleisesti ottaen tutkimuksessa on kyse siis *poliittisen propagandan* ja ihmisten *poliittisen käyttäytymisen* välisten yhteyksien ja vaikutussuhteiden selvittelystä.

Näitä yhteyksiä ja suhteita on tavanomaisesti tutkittu melko lyhytkestoisissa tilanteissa, esim. yksien vaalien yhteydessä. Näin menetellään myös tässä tutkimuksessa. Selvää kuitenkin on, että poliittinen käyttäytyminen tietyissä vaaleissa on seurausta hyvin pitkäaikaisesta prosessista, joka alkaa silloin, kun yksilö sosiaalistuu yhteiskuntaan ja kun hänen poliittiset käsityksensä hahmotuvat. Vieläkin on tarkemmin selvittämättä, mikä on poliittisen propagandan merkitys juuri mainitussa, poliittisen käyttäytymisen kannalta hyvin ratkaisevassa vaiheessa.²

Lyhytkestoisissa tutkimuksissa on huomio kiinnitetty yleensä vain avoimeen propagandaan, so. vaalipropagandaan. Tarkemmin selvittämättä on tällöin jäänyt, mikä merkitys vaalikausien välisellä 'piiloisemmalla' propagandalla on äänestyskäyttäytymisen kannalta. Edelleen lyhytkestoisissa tutkimuksissa on vaikea ottaa huomioon muiden vaaleja edeltäneiden tekijöiden — kuten edeltäneen poliittisen tilanteen tai sen vaihtelujen — mahdollisia vaikutuksia äänestäjiin.

Nämä ja monet muut vaikutusprosessien kannalta keskeiset seikat³ voidaan ottaa laajemmin huomioon vain siten, että tutkimus ulotetaan koskemaan useita peräkkäisiä vaaleja. On kuitenkin niin, että myös yksin vaaleihin ajoittuvassa tutkimuksessa poliittisen propagandan ja poliittisen käyttäytymisen suhteiden kokonaiskenttää voidaan selvittää joiltakin olennaisilta osiltaan. Tällaisen tutkimuksen ongelmaa ja siihen sisältyviä ilmiöitä voidaan pyrkiä jäsentämään sellaisen viitekehyksen avulla, joka kuvaa vaalitapahtumaa prosessina. Viitekehyksen struktuuri voidaan rakentaa vaalitapahtuman

eri vaiheiden varaan. Hyvin yleisesti nimeten nämä vaiheet ovat seuraavat: *ehdokasasetteluvaihe*, *kampanjointivaihe* sekä itse *äänestystapahtuma* ja siitä seuraavat *vaalitulokset*. Näihin vaiheisiin liittyvistä ilmiöistä ja niiden hypoteettisista suhteista tarkastellaan seuraavassa niitä, jotka vaikutusproblematiikan kannalta tuntuvat keskeisiltä.

Ensimmäisessä eli ehdokasasetteluvaiheessa voidaan erottaa kaksi eri tasoa: puolue- ja ehdokastaso. Vaikutusproblematiikan kannalta näihin liittyvistä ilmiöistä ovat keskeisiä ne, jotka vaikuttavat kampanjointivaiheen ilmiöihin. Esim. *puoluetasoon* liittyen olisi tärkeää tietää, missä määrin eri ehdokkaille luodaan kampanjointiresurseja. Tämä riippunee mm. puolueen tai sen sisäisten ryhmien intresseistä, niiden valitsemasta kampanjointistrategiasta ja siitä, millaisiksi eri (potentiaalisten) ehdokkaiden menestymismahdollisuudet arvioidaan. Tämä taas riippunee mm. jäsenäänestystuloksesta niissä puolueissa, joissa sitä käytetään.

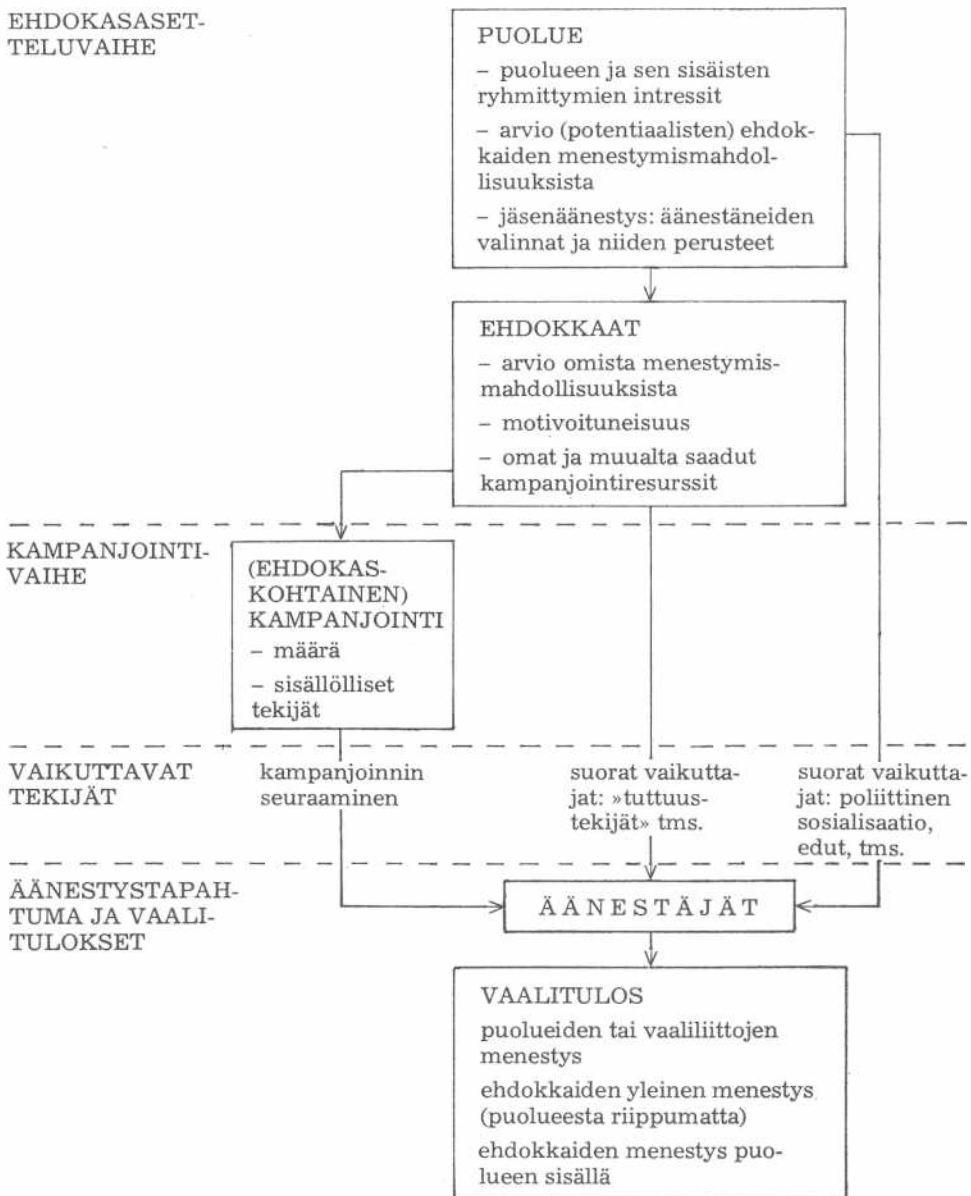
Ehdokastason kampanjointiin vaikuttavista tekijöistä keskeisin lienee ehdokkaan arvio omista menestymismahdollisuuksistaan. Myös tämä riippunee mm. jäsenäänestystuloksesta ja aikaisemmin vaaleihin osallistuneiden ehdokkaiden kohdalla myös aikaisemmasta menestyksestä. Toinen tekijä on motivoituneisuus kampanjointiin, joka riippunee paitsi menestysarvioista myös ehdokkaan halusta 'päästä läpi'. Varsin olennaisen tekijän muodostavat lisäksi ehdokkaan omat kampanjointiresurssit, joita esim. varallisuus ilmaisisi — vaikka tietenkään ei muualta (tukiryhmältä, puolueelta) saatuja resurseja tulisi jättää vaille huomiota.

Kampanjointivaihe koostuu useammasta *kampanjointitasosta* alkaen vaikkapa ehdokkaiden erilaisiin puhe- ja keskustelutilaisuuksiin osallistumisesta ja päätyen heidän lehdissä julkaisemaansa vaali-ilmoitteluun. Kampanjointitasoilla vaikuttavina tekijöinä tulisi tarkastella kampanjoinnin määrää ja sen hyvinkin monia erilaisia sisällöllisiä tekijöitä.

Itse äänestystapahtuman olennaisin tekijä on tietenkin *äänestäjä*. Vaikutusproblematiikan kannalta keskeisiä äänestäjäkohtaisia seikkoja ovat ensiksi äänestäjien puolue- ja ehdokasvalinnat ja näiden perusteet, toiseksi vaalikampanjoinnin seuraamista koskevat seikat (kuten missä määrin eri puolueiden ja ehdokkaiden minkäkinsisältöistä kampanjointia on seurattu) sekä kolmanneksi muut puolue- ja ehdokasvalintaan vaikuttavat seikat (kuten poliittinen sosialisatio, edut, eri ehdokkaiden tuttuus jne.). Viimeisellä eli *vaalitulosten* tasolla voidaan tarkastella ainakin seuraavaa kolmea seikkaa: puolueiden tai vaaliliittojen menestystä, ehdokkaiden yleistä menestystä sekä heidän menestystään puolueiden tai vaaliliittojen sisällä.

Nämä edellä esitetyt seikat voidaan yhdistää seuraavaksi vaalitapahtumaa ja siitä vaikutusproblematiikan kannalta huomioon otettavia ilmiöitä kuvaavaksi kaavioksi:

Kuvio 1. Tutkimusongelmaa taustoittava viitekehys.

2. Tutkimusongelman täsmentäminen

Yksiin vaaleihin ajoittuvassa tutkimuksessa vaalikampanjoinnin vaikutusten mahdollisimman tyhjentävä tarkastelu edellyttäisi luonnollisesti tietoja kaikista viitekehyksessä mainituista ilmiöistä. Kuitenkin tällaisissa tutkimuksissa on olemassa kaksi hyvin tyypillistä oikotietä. Niistä toista kuvaavat tutkimukset, joissa yksikköinä toimivat äänestäjät. Tällaisissa tutkimuksissa voidaan edetä hyvin monella eri tavalla. Yksi mahdollisuus on tutkia, onko äänestäjien vastaanottaman kampanjoinnin ja heidän äänestysratkaisujensa välillä vaikutustapahtumaan viittaavaa tilastollista yhteyttä. Tätä yhteyttä pitäisi sitten kontrolloida muita äänestysratkaisuihin mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä vakioimalla.

Toista oikotietä kuvaavat puolestaan tutkimukset, joissa yksikköinä toimivat ehdokkaat (tai puolueet; seuraavassa tarkastellaan kuitenkin vain ehdokkaiden käyttöä yksikköinä). Tavanomaisesti tällaisissa tutkimuksissa edetään selvittämällä, vallitseeko ehdokkaiden kampanjoinnin eri piirteiden ja heidän vaalimenestyksensä välillä mitään vaikutustapahtumaan viittaavaa tilastollista yhteyttä.⁴ Tällöin äänestäjäkunnan ja sen eri ominaisuuksien tutkimus sivuutetaan: tutkimuksessa verrataan kampanjoinnin eri piirteitä ikään kuin äänestäjäkunnan yli suoraan vaalituloksiin. Tästä johtuen tällaisiin tutkimuksiin liittyy eräitä vaikeasti ratkaistavia pulmia.

Ensiksikin vaikka kampanjoinnin eri piirteiden ja menestyksen välillä valitsisikin vaikutustapahtumaan viittaavia yhteyksiä, tämä ei vielä oikeuta päättelemään, että nuo kampanjoinnin piirteet olisivat vaikuttaneet menestykseen. Ongelmana näet on, että jotkut ehdokkaiden ominaisuudet voivat vaikuttaa yhtäältä heidän kampanjointiinsa ja toisaalta *suoraan* äänestäjiin, jolloin kampanjointipiirteiden ja menestyksen välillä havaitut yhteydet voivat olla näennäisiä. Tämän pitävä kontrollointi edellyttäisi ensiksi luotettavia tietoja siitä, mitkä seikat vaikuttavat ehdokkaiden kampanjointiin. Toiseksi se edellyttäisi luotettavia äänestäjäntason tietoja siitä, millä perusteilla äänestäjät tekevät puolue- ja ehdokasvalintansa. Suorien ehdokas- ja äänestäjäkohtaisten tietojen puuttuessa noiden yhteyksien mahdollisen näennäisyyden kontrollointi on vaikeaa — joskaan ei täysin mahdotonta.

Toinen pulmakohta liittyy siihen, että vaikka kampanjoinnin voitaisiinkin osoittaa vaikuttaneen vaalimenestykseen, ei suorien äänestäjäkohtaisten tietojen puuttuessa voida esittää kuin enintään tulkintoja siitä, onko tuo vaikutus luonteeltaan virittävää, suuntaavaa vai luovaa,⁵ tai siitä, minkä mekanismien välityksellä kampanjointi on vaikuttanut. Näiden tarkempi selvittäminen edellyttäisi ehdottomasti äänestäjäkohtaisia tietoja ja siten (myös) äänestäjien käyttämistä yksikköinä.

Näistä pulmista huolimatta tässä tutkimuksessa käytetään äänestäjäkunnan ylittävää oikotietä. Tutkimuksen havaintoyksikköinä ovat ehdokkaat. Tätä valintaa perustellaan hieman tuonnempana. Eri kampanjointitasoista on tässä tutkittavaksi valittu lehdissä julkaistu *ehdokkaita esittelevä vaali-ilmoittelu*. Edellä viitekehyksen yhteydessä ne tekijät, jotka kampanjoinnissa tai vaali-ilmoittelussa voivat vaikuttaa, kuitattiin hyvin lyhyesti. Seuraavassa näitä onkin pyrittävä täsmentämään.

*Anckar*⁶ on *Schrammin* ajatuksiin nojautuen esittänyt, että ilmoituksen — tai ylimalkaan minkä tahansa viestin — tulee ylittää neljä kynnystä, jotta sillä olisi haluttu vaikutus vastaanottajiin. Näistä ensimmäinen on *huomion herättäminen*. Tämä on vaikutuksen välttämätön edellytys, koska huomiotta jäävä viesti ei tietenkään pysty vaikuttamaan. Toinen kynnys on *ymmärrettävyys*. Kolmas kynnys — *hyöty* eli viestin ja vastaanottajan preferenssijärjestelmien vastaavuus — tarkoittaa, että viestin tulisi vastata niitä asioita, joita vastaanottaja preferoi eli pitää itselleen tärkeinä. Neljäs kynnys on *luotettavuus*. Viestin tulee olla sisällöltään sellainen, että se herättää uskottavuusvaikutelman.

Vaikuttavana tekijänä tarkastellaan tässä tutkimuksessa pelkästään huomion herättämistä, jota mitataan ehdokaskohtaisen *ilmoitusvolyymin eli -määrän* avulla (luonnolliselta näet tuntuu, että runsaasti ilmoitteleva ehdokas huomataan todennäköisemmin kuin vähän ilmoitteleva). Ilmoitusmäärän merkitystä vaikutuksen kannalta voidaan perustella myös muilla näkökohdilla kuin yksin huomion herättämisellä. Jos esim. ihmiset uskovat, että ilmoittelulla on vaikutusta — vaikkei ehkä heihin itseensä niin ihmisiin yleensä — he tuskin ovat kovin taipuvaisia äänestämään vähän ilmoittelevaa ehdokasta, koska katsovat tämän läpipääsymahdollisuudet pieniksi. Edelleen runsas ilmoittelu voi toimia signaalina sekä siitä, keitä ehdokkaita puolue haluaa saada lävitse, että siitä, ketkä ehdokkaista ovat todella motivoituneita poliittiseen toimintaan. Tätäkin kautta ilmoittelumäärä voi vaikuttaa menestykseen.

Tähän mennessä ei vielä ole täsmennetty, mihin kohdistuvana vaali-ilmoittelun vaikutuksia tullaan tutkimaan. Viitekehyksen yhteydessä esitettiin kolme mahdollisuutta: puolueiden menestys, ehdokkaiden menestys yleensä ja heidän menestyksensä puolueiden sisällä. Itse asiassa ehdokkaiden valitsemisen havaintoyksiköiksi sulkee pois mahdollisuuden tutkia ilmoittelun vaikutusta puolueiden menestykseen. Muutenkaan tämän tutkiminen yksien vaalien yhteydessä ei tunnu järkevältä. On näet havaittu, että vaalien lähestyessä puoluevalinta tapahtuu suurelta osalta jo ennen ehdokasasettelua ja varsinaisen vaalikampanjan alkua.⁷ Niinpä mainittua ongelmaa tulisi selvittää ajallisesti pitkäjänteisen tutkimuksen puitteissa. Yksiin vaaleihin ajoittuvassa tutkimuksessa tuntuu huomattavasti järkevämältä selvittää ilmoittelun vaikutusta ehdokkaiden menestykseen ja nimenomaan *heidän menestykseensä puo-*

lueiden sisällä. Näet jos ilmoittelun ja menestyksen suhteita tarkastellaan yli puolueiden, puolueiden väliset kannatuserot saattavat vaikuttaa niitä hämärtävästi.

3. Tutkimusaineistosta ja muuttujista

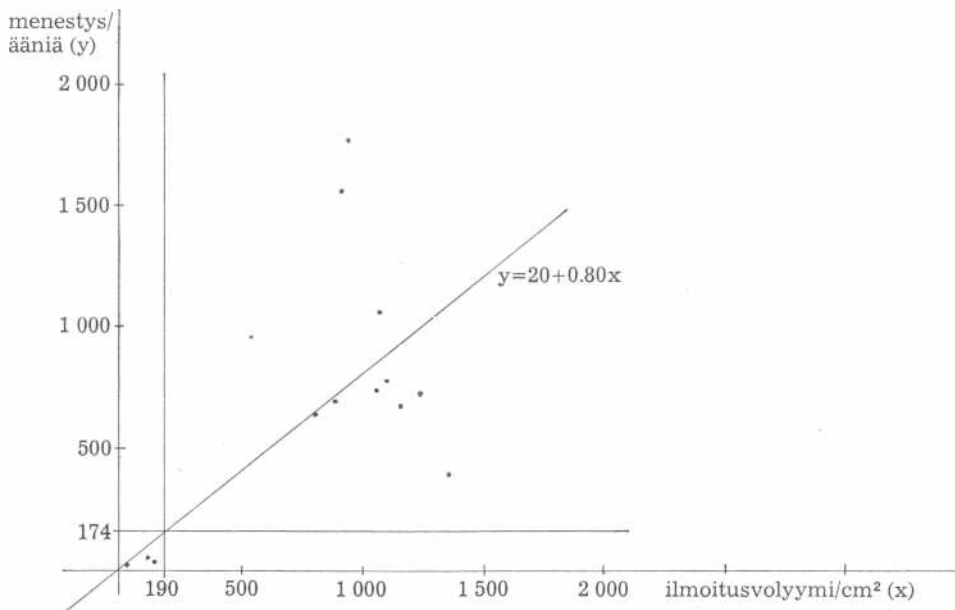
Tutkimus koskee vuoden 1972 kunnallisvaaleja yhden kunnan, Tampereen kaupungin osalta. Mukaan ei otettu kaikkia puolueita vaan ainoastaan ne, jotka Tampereen kaupunginvaltuustossa ovat olleet johtavassa asemassa — so. SKDL, SDP ja Kokoomus. Tutkimusta varten koottiin tiedot näiden puolueiden kaikkien ehdokkaiden vaali-ilmoittelusta neljässä tamperelaisessa lehdessä: *Aamulehdessä*, *Hämeen Yhteistyössä*, *Kansan Lehdessä* ja *Tamperelaisessa*. Toiseksi kerättiin tiedot näiden ehdokkaiden saamista äänimääristä. Lisäksi kerättiin eräitä muita ehdokkaisiin liittyviä tietoja lähinnä palvelemaan sen kontrollointia, ovatko ilmoitusmäärän ja menestyksen välillä mahdollisesti havaittavat yhteydet näennäisiä vai eivät. Näitä tarkastellaan lähemmin vasta noiden kontrollointien yhteydessä.

Vaali-ilmoittelulla tarkoitetaan tässä täsmällisesti ottaen mainittujen puolueiden ehdokkaita esitteleviä henkilökohtaisia tai yhteisilmoituksia em. lehdissä. Pelkkä puolueilmoittelu samoin kuin muu ehdokasilmoittelu (esim. ulkomainonta jne.) jäävät siis tutkimuksen ulkopuolelle. Ilmoittelusta tarkastellaan tässä vain sen *volyymiä*. Tätä varten mitattiin ensin kunkin ehdokkaan julkaisemien henkilökohtaisten ilmoitusten pinta-alat (cm²). Yhteisilmoitusten osalta tehtiin niin, että sellaisen pinta-ala jaettiin kaikkien siinä olleiden ehdokkaiden lukumäärällä, jolloin kukin heistä sai osalleen tämän osamäärän ilmaiseman pinta-alan. Ehdokaskohtaiset ilmoitusvolyymien arvot saatiin sitten laskemalla henkilökohtaisten ilmoitusten pinta-alat ja yhteisilmoituksista em. tavalla saadut pinta-alat yhteen.

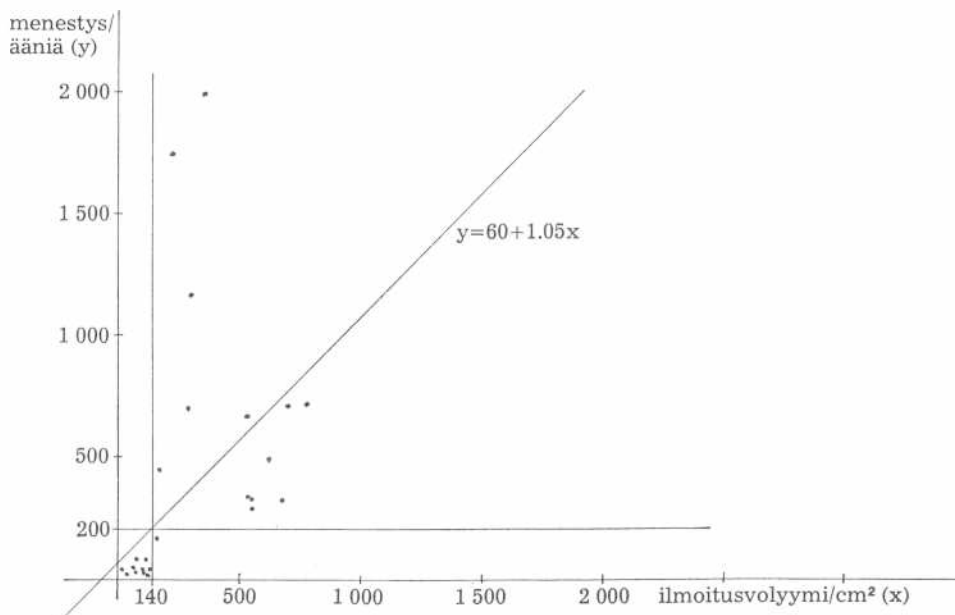
Tämän muuttujan lisäksi rakennettiin myös toinen ilmoitusmäärää kuvaava muuttuja, jossa otettiin huomioon niiden lehtien levikit, joissa ilmoitukset oli julkaistu. Sitä rakennettaessa kunkin ilmoituksen pinta-alaa painotettiin sen lehden levikillä, jossa se oli julkaistu. Tämän muuttujan korrelaatiot edellä esitettyyn osoittautuivat kuitenkin niin korkeiksi, etteivät niillä saadut tulokset eronneet toisistaan juuri ollenkaan. Tästä syystä jälkimmäistä muuttujaa ei tuonempana tarkastella lainkaan.

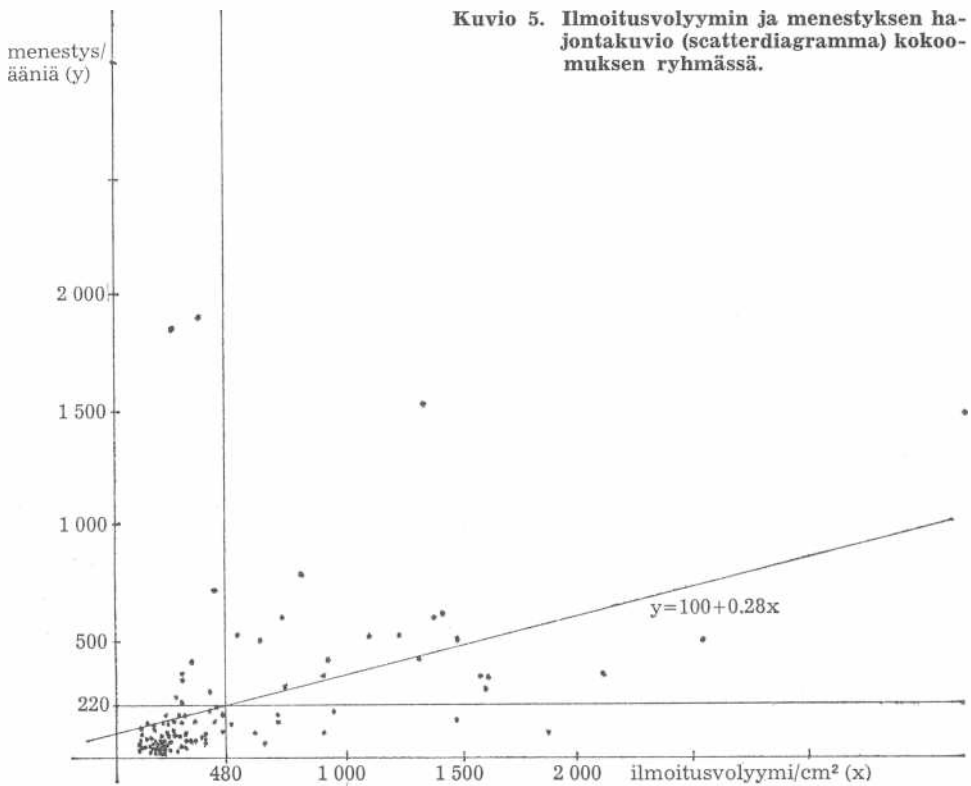
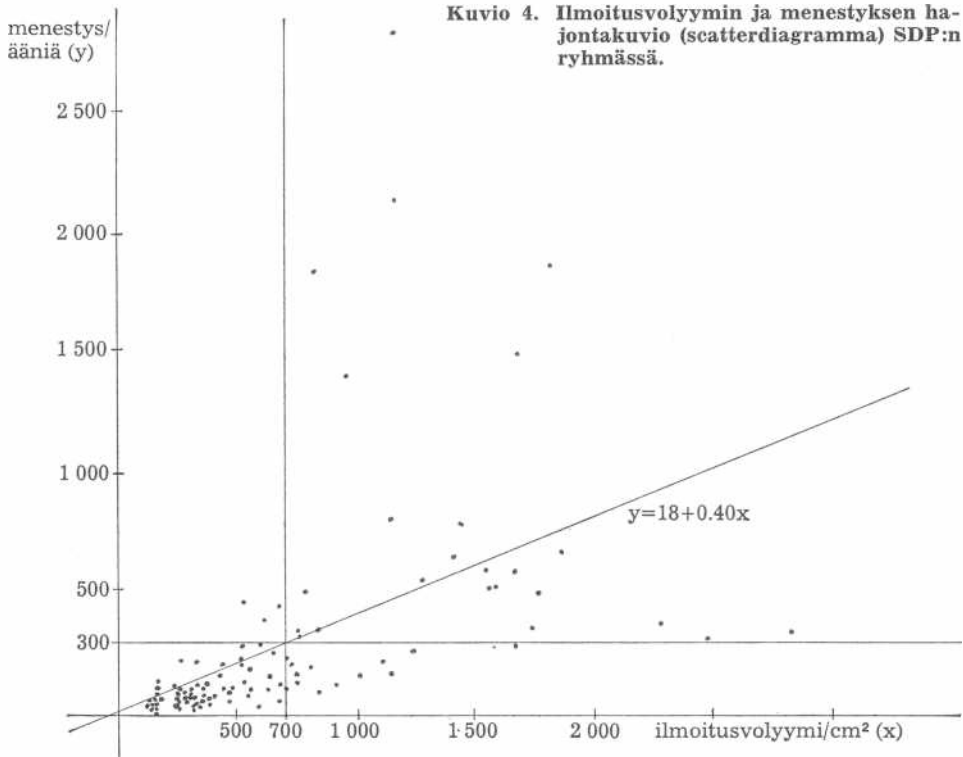
Vaalimenestyksellä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa *ehdokkaan saamaa äänimäärää*. Jos ilmoitusvolyymi vaikuttaa joko huomion herättämisen välityksellä tai muuta kautta ehdokkaan vaalimenestykseen, niiden välisen suhteen tulisi luonnollisesti olla se, että *ehdokkaan saama äänimäärä on sitä suu-rempi, mitä runsaammin volyymimääräisesti mitaten hän on ilmoitellut*. Tämä on tutkimuksen lähtökohtahypoteesi.

Kuvio 2. Ilmoitusvolyymin ja menestyksen hajontakuvio (scatterdiagramma) KD/P:n ryhmässä. Vähiten ilmoitelleiden (10 cm²) luokkaan kuuluvien osalta merkitty vain menestyksen keskiarvo.

Kuvio 3. Ilmoitusvolyymin ja menestyksen hajontakuvio (scatterdiagramma) KD/T:n ryhmässä. Keskimääräistä vähemmän ilmoitelleiden samoihin ilmoittelu-luokkiin kuuluvien osalta merkitty vain menestyksen keskiarvo.

4. Ilmoittelun yhteydet vaalimenestykseen

Kuten edellä esitettiin ilmoittelun ja menestyksen yhteyksiä on tarkasteltava erikseen SKDL:n, SDP:n ja kokoomuksen ehdokkaiden ryhmissä, jotta erot puolueiden kannatuksessa eivät pääsisi niitä hämärtämään. Koska SKDL:n sisäisten suuntaerimielisyyksien vuoksi SKDL:n Pohjois-Hämeen Piiri-järjestö ja SKDL:n Tampereen Toimisto asettivat kumpikin puolet sen ehdokkaista, nämä jaettiin tämän mukaan vielä kahteen ryhmään (tuonempana käytettävät ryhmäyhenteet ovat: KD/P = piirijärjestön ja KD/T = toimiston asettamat ehdokkaat). Ilmoitusvolyymien ja menestyksen tulomomenttikorrelaatiot tutkittavissa ryhmissä ovat seuraavat: KD/P .84 (N = 59), KD/T .55 (N = 59), SDP .48 (N = 100) ja KOK .48 (N = 117). Riippuvuudet ovat siis johdonmukaisesti olettamuksen suuntaiset, vaikka erityisen voimakkaina niitä ei KD/P:n ryhmää lukuunottamatta voida pitää.

Näyttäisikin siltä, että KD/P:n ryhmää lukuunottamatta ilmoitusvolyymi ei kovin suurella määrällä selitä vaalimenestystä. Tosin voi olla niin, että muuttujien yhteydet ovatkin epälineaariset, jolloin edelliset luvut eivät antaisi asiasta oikeaa kuvaa. Matalat riippuvuudet voivat aiheutua myös siitä, että tutkittavat muuttujat jakautuvat aineistossa hyvin vinosti — tosin kyllä samaan suuntaan. Tästä huolimatta jakautumien ääriarvojen välillä voi olla 'heittoja', jotka pidättävät riippuvuuksia nousemasta havaittuja korkeammiksi. Sitä, mistä riippuvuuksien mataluuksissa lopulta on kyse, voidaan parhaiten selvittää laatimalla muuttujien väliset hajontakuviot (scatterdiagrammat). Nämä on esitetty ryhmittäin kuvioissa 2—5. Niihin on kuvattu myös muuttujien väliset regressiosuorat ja niiden keskiarvot.

Näiden hajontakuvioiden perusteella muuttujien riippuvuuksissa näyttää olevan jonkin verran epälineaarisuutta. Joka ryhmässä äänimäärien suunta on kohoava siirryttäessä erittäin vähän ilmoitelleista keskimääräisesti ilmoitelleisiin. Taas siirryttäessä keskimääräisesti ilmoitelleista paljon ilmoitelleisiin äänimäärien suunta on laskeva. Eniten ääniä siis eivät ole keränneetkään paljon ilmoitelleet vaan hieman keskimääräistä runsaammin (KD/P, KD/T ja SDP) tai sitä hieman vähemmän (KOK) ilmoitelleet. Yksi tulkinta tälle tulokselle olisi esim., että kovin voimaperäinen ilmoittelu voidaan äänestäjien keskuudessa kokea itsensä tyrkyttelyksi, jolloin sillä olisi negatiivisia vaikutuksia äänimäärään.

Toisaalta kuvioista on helppo havaita, että riippuvuuden kääntyminen negatiiviseksi enemmän ilmoitelleiden keskuudessa johtuu joka ryhmässä vain muutamasta ehdokkaasta. Jos nämä ehdokkaat poistettaisiin, riippuvuudet olisivat joka ryhmässä jo selvästi lineaarisia.

Nyt tässä yhteydessä on kiintoisaa, että lähes kaikki keskimääräisesti ilmoitelleet ja hyvin menestyneet ehdokkaat ovat aikaisemmin — joko v:n 1968 kunnallisvaaleissa tai v:n 1970 tai 1972 eduskuntavaaleissa — ehdokkaina olleita ja

että heidän menestyksensä niissä oli joko erittäin hyvä tai ainakin keskitasoa selvästi parempi. Ilmeisesti he ovat luottaneet aikaisemmin keräämänsä kannattajakunnan suuruuteen eivätkä tästä syystä ole katsooneet tarvitsevansa kovin voimaperäistä ilmoittelua. Tosin SDP:n ryhmässä on kaksi ilmoitteluunsa verrattuna erittäin hyvin menestynyttä uutta ehdokasta. On vaikea sanoa, mistä heidän poikkeuksellinen menestyksensä johtuu.

Kiintoisaa on edelleen, että kaikki paljon ilmoitelleet mutta keskinkertaisesti menestyneet ovat 'vanhoja' v:n 1968 kunnallisvaaleissa mukana olleita ehdokkaita, jotka tuolloin menestyivät keskinkertaisesti tai heikommin. Nimenomaan SDP:n paljon ilmoitelleiden mutta keskinkertaisesti menestyneiden ehdokkaiden äänimäärät sijoittuivat tuolloin hyvin lähelle sitä rajaa, jolla vielä päästäisiin läpi — kaksi heistä pääsi, yksi ei. Voi olla, että juuri tälle kriittiselle rajalle sijoittuminen on aktivoinut heitä voimaperäiseen ilmoitteluun — vaikkakaan tämä ei sitten ole tuonut sitä vastaavaa äänimäärää mukanaan. *Näiden seikkojen perusteella näyttää siltä, ettei ilmoittelun ja menestyksen riippuvuus pohjimmiltaan olisikaan epälineaarinen vaan että tuo hajontakuvioiden näkyvä 'käyräviivaisuus' aiheutuisi edellä kuvatuista poikkeuksellisista tapauksista.*

Kuvioista kannattaa panna merkkeille edelleen se, että keskimääräistä enemmän ilmoitelleet ehdokkaat ovat menestyneet yleensä keskimääräistä paremmin ja keskimääräistä vähemmän ilmoitelleet yleensä keskimääräistä heikommin. SKDL:n molemmissa ryhmissä tämä tulee näkyviin erittäin selvästi, mutta varsin selvästi myös muissa kahdessa. Voikin olla, että ilmoittelun vaikutus on enemmän koko ehdokasjoukon menestystä strukturoivaa kuin suoranaisesti yksityisten ehdokkaiden menestykseen vaikuttavaa. Tätä tulokintaa tarkastellaan enemmän tuonnempana. Joka tapauksessa tämä ilmiö on omiaan virittämään ilmoittelun ja menestyksen välille riippuvuutta. Tätä riippuvuuden viriämistä taas ehkäisevät nuo edellä kuvatut poikkeavat tapaukset.

Tutkimuksen edelleenkehittelyn kannalta näistä sinänsä todellisista ja selitettävissä olevista poikkeavista tapauksista aiheutuu kuitenkin eräitä hankaluuksia. Näet muuttujien vinoista jakautumista johtuen niistä aiheutuneet 'heitot' korkeissa ääriarvoissa painottuvat tulomomenttikorrelaation arvossa erittäin voimakkaasti — jopa kohtuuttomasti kun otetaan huomioon, että muuttujien matalampien arvojen välillä on hajontakuvioiden perusteella selvänlaista lineaarista vastaavuutta. Tätä voidaan pyrkiä korjaamaan muuttamalla muuttujien asteikkoja, esim. siirtymällä absoluuttisten asteikkojen sijasta järjestyssija-asteikkoihin, jolloin muuttujien yhteydet ilmoitettaisiin järjestyskorrelaatioina.⁸

Toinen, ilmeisesti harvemmin sovellettu menettelytapa on käyttää muuttujien absoluuttisten arvojen sijasta niiden *logaritmeja*. Logaritointi supistaa alkuperäisiä asteikkoja korkeiden ja laventaa niitä matalien arvojen osalta,

jolloin tässä tarkasteltavina olevien muuttujien vinot jakautumat tasaantuvat ja korkeiden arvojen vaikutus korrelaatioon vähenee matalien arvojen vaikutuksen kasvaessa. Logaritmiin käyttö edellyttää kuitenkin, että alkuperäisten arvojen riippuvuus on luonteeltaan lineaarista. Näet jos tuo riippuvuus on sen kaltainen, että a:n matalia ja korkeita arvoja vastaavat b:n matalat arvot ja a:n keskimääräisiä arvoja b:n korkeat arvot, alkuperäisten arvojen logaritmointi 'oikaisee' tätä riippuvuutta, jolloin sen luonne muuttuu tosiasioita vastaamattomaksi. Edellä on kuitenkin perusteltu käsitystä, että ilmoittelun ja menestyksen riippuvuus on luonteeltaan lineaarinen ja että suhteellisen matalat korrelaatiot niiden välillä ovat johtuneet eräistä poikkeavista tapauksista, jotka ovat aiheuttaneet 'heittoja' muuttujien korkeiden ääriarvojen välille.

Ilmoittelun ja menestyksen välisiä yhteyksiä päätettiin tarkastella muuttujien alkuperäisten arvojen logaritmiin pohjalta. Näille perustuvat muuttujien väliset tulomomenttikorrelaatiot ovat tutkittavissa ryhmissä seuraavat: KD/P .86 (N = 59), KD/T .75 (N = 59), SDP .77 (N = 100) ja KOK .65 (N = 117). KD/P:n ryhmää lukuunottamatta muissa ryhmissä riippuvuudet kohoavat asteikkomuunnoksen seurauksena hyvin selvästi. Tämä johtuu siitä, että logaritmointi on taittanut hajontakuvioiden näkyviä suurten arvojen viuhkoja kokoon samalla kun se on pidentänyt pienten arvojen muodostamaa viuhkan 'kahvaa'. Tämän havainnollistamiseksi on liitteessä⁹ esitetty logaritmiarvojen perusteella laadittu muuttujien hajontakuviokuva SDP:n ryhmässä. Kun sitä verrataan kuviossa 4 esitettyyn alkuperäisille arvoille perustuvaan hajontakuviokuvaan havaitaan, että muutamien poikkeavien tapausten merkitys on vähentynyt samalla kun koko havaintojoukon merkitys riippuvuuden kannalta on saatu otettua paremmin huomioon. Voisi ehkä sanoa, että logaritmointi on vähentänyt ehdokkaiden sellaisten yksilökohtaisten tekijöiden merkitystä, joista tuo poikkeavuus johtuu, ja näin ikään kuin paljastanut ilmoittelun ja menestyksen välillä varsinaisesti vallitsevan yhteyden. Tältä kannalta katsoen tuntuu siltä, että logaritmiarvojen perusteella saadaan muuttujien välisestä yhteydestä tässä tapauksessa osuvampi kuva kuin alkuperäisten arvojen perusteella.

Edellä ei oletettu mitään siitä, millaiset ilmoitusvolyymien ja menestyksen yhteydet olisivat eri taustatekijöiden mukaan muodostetuissa ehdokasryhmissä. Sellaisia taustatekijöitä, joilla saattaa olla merkitystä tutkittavan yhteyden kannalta, ovat esim. sukupuoli, ikä tai se, onko ehdokas aikaisemminkin mukana ollut 'vanha' vai aivan uusi ehdokas. Nimenomaan tuo viimeksimainittu seikka tuntuu aika oleelliselta. Todennäköistä näet on, että 'vanhat' ehdokkaat ovat äänestäjille tutumpia kuin uudet. Voi olla, että heille on ajan mittaan muodostunut suhteellisen vakiintunut kannattajakunta, jonka suuruus olisi menestykseen ensisijaisesti vaikuttava tekijä. Niinpä voidaan olettaa, että jos ilmoittelulla on vaikutusta menestykseen, sen tulisi näkyä nimenomaan uusien ehdokkaiden joukossa. Tämä olettaisi tukea,

jos ilmoitusvolyymin ja menestyksen riippuvuudet ovat korkeammat uusien kuin 'vanhojen' ehdokkaiden keskuudessa.

'Vanhoilla' ehdokkailla tarkoitetaan tässä v:n 1968 kunnallisvaaleihin tai v:n 1970 tai 1972 eduskuntavaaleihin osallistuneita. Siten uudet ehdokkaat ovat niitä, jotka eivät aikaisemmin ole olleet ehdokkaina sen enempää kunnallisissa kuin valtiollisissakaan vaaleissa. Ilmoitusvolyymin ja menestyksen alkuperäisille arvoille perustuvat tulomomenttikorrelaatiot tutkittavien ryhmien 'vanhojen' ja uusien ehdokkaiden keskuudessa on esitetty seuraavassa asetelmassa:

KD/P		KD/T		SDP		KOK	
'vanhat'	uudet	'vanhat'	uudet	'vanhat'	uudet	'vanhat'	uudet'
.75	.97	.40	.76	.33	.48	.30	.80
(N=16)	(N=43)	(N=20)	(N=39)	(N=37)	(N=63)	(N=44)	(N=73)

Oletamus näyttää saavan tukea, sillä joka ryhmässä ilmoittelun ja menestyksen riippuvuus on korkeampi uusien kuin 'vanhojen' ehdokkaiden keskuudessa. KD/T:n ja kokoomuksen ryhmässä nämä erot ovat jopa huomattavan suuret. Toisaalta edellä hajontakuviota tarkasteltaessa tuotiin esiin, että monet poikkeavista tapauksista — keskimääräisestä ilmoittelusta huolimatta erittäin hyvin menestyneistä ja voimaperäisestä ilmoittelusta huolimatta vain keskinkertaisesti menestyneistä — olivat 'vanhoja' ehdokkaita. Voikin olla, että myös 'vanhojen' ehdokkaiden keskuudessa muuttujien välillä olisi pohjimmiltaan selvempi riippuvuus, jonka virittymistä kuitenkin nuo poikkeavat ehkäisevät. Laaditut hajontakuviot vahvistivat tätä epäilyä. Tästä syystä laskettiin ilmoitusvolyymin ja menestyksen tulomomenttikorrelaatiot myös logaritmiarvojen perusteella. Ne on esitetty seuraavassa asetelmassa:

KD/P		KD/T		SDP		KOK	
'vanhat'	uudet	'vanhat'	uudet	'vanhat'	uudet	'vanhat'	uudet
.92	.81	.90	.53	.69	.69	.62	.66
(N=16)	(N=43)	(N=20)	(N=39)	(N=37)	(N=63)	(N=44)	(N=73)

Logaritmiarvoja käytettäessä edellä havaitut riippuvuuserot 'vanhojen' ja uusien ehdokkaiden kesken tasoittuvat ja kääntyvät SKDL:n ryhmässä jopa oletuksen vastaisiksi. Näyttää siis siltä, että 'vanhojen' ehdokkaiden keskuudessa alkuperäisiä arvoja käytettäessä saadut melko alhaiset riippuvuudet ovat aiheutuneet noista mainituista poikkeavista tapauksista ja että ilmoittelun ja menestyksen välillä on myös heidän keskuudessaan pohjimmiltaan selvempi riippuvuus kuin mitä alkuperäiset korrelaatiot antoivat ymmärtää. Silti tämä tulos ei kumoa ylläesitettyä olettamusta. Siitähän näet ei päästä mihinkään, että 'vanhojen' ehdokkaiden joukossa on poikkeavia tapauksia. Siksi

toisekseen olettamusta koskevat päätelmät eivät ole paikallaan oikeastaan ennen kuin on selvitetty, ovatko 'vanhojen' ja uusien ehdokkaiden keskuudessa — ja ehdokasjoukoissa kokonaisuudessaankin — havaitut riippuvuudet mahdollisesti näennäisiä.

Muista edellä mainituista taustatekijöistä sukupuoli ja ikä voivat vaikuttaa hämärtävästi tutkittavaan riippuvuuteen. Ehdokkaiden joukossa on esim. naisia yleensä vähemmän kuin mitä heidän osuutensa koko äänestäjäkunnasta edellyttäisi (Tampereen äänioikeutetuista naisia on 56 %, ¹⁰ kun tutkittujen puolueiden ehdokkaista heitä oli vain 30 %). Itse äänestyksessä tapahtuneen jossain määrin äänten sukupuolen mukaista keskittymistä — so. naiset ovat taipuvaisia äänestämään naisia ja miehet miehiä. Tällöin naisehdokkailla on keskimääräistä paremmat mahdollisuudet korkeaan äänimäärään kuin miehillä. Niinpä vähän ilmoitteleva nainen voi saada enemmän ääniä kuin runsaasti ilmoitteleva mies, mikä seikka voi pidättää tutkittavaa riippuvuutta nousemasta todelliseen arvoonsa silloin, kun sitä tarkastellaan yleisesti erottelematta nais- ja miesehdokkaita omiksi ryhmikseen.

Tätä koskevassa erittelyssä havaittiin kuitenkin, että ilmoitusvolyymin ja menestyksen riippuvuudet eivät eronneet saman ryhmän nais- ja miesehdokkaiden keskuudessa. Sukupuoli ei siis ole vaikuttanut tutkittavaa riippuvuutta hämärtävästi. Iän kontrollointi tuotti saman tuloksen — ilmoitusvolyymin ja menestyksen riippuvuudet eivät eronneet toisistaan saman puolueen eri ikäryhmissä. Niinpä myöskään ikä ei ole vaikuttanut hämärtävästi tutkittavaan riippuvuuteen.

5. 'Potentiaalinen kannattajakunta', ilmoittelu ja menestys

Ilmoitusvolyymin ja menestyksen yhteydet osoittautuivat siis selviksi — etenkin kun muuttujia tarkasteltiin logaritmisina. Tämä ei kuitenkaan vielä osoita, että ilmoittelu olisi vaikuttanut menestykseen. Nuo yhteydet ovat näet voineet aiheutua sellaisista muista tekijöistä, jotka vaikuttavat sekä ilmoitusvolyymiin että menestykseen. Yksi tällainen on esim. ehdokkaan takana olevan potentiaalisen kannattajakunnan suuruus ja ehdokkaan käsitys tästä. Ehdokkaan potentiaalisella kannattajakunnalla tarkoitetaan niitä äänestäjiä, jotka ilman erityistä kampanjointia olisivat valmiita tukemaan häntä. Voi olla, että juuri tämän kannattajakunnan suuruus määrää paljolti ehdokkaan lopullista äänimäärää.

Potentiaalisen kannattajakunnan suuruus voi vaikuttaa myös ilmoitteluun. Pieni potentiaalinen kannattajakunta ei innostane suuremmin ilmoittelemaan, koska ehdokas tällöin laskee pieniksi mahdollisuutensa tulla valituksi. Suuren potentiaalisen kannattajakunnan vaikutus taas lienee päinvastainen. Tämä

kuitenkin edellyttää, että ehdokkaat ovat suurin piirtein tietoisia potentiaalisen kannattajakuntansa koosta. Edellä tutkimuksen viitekehystä rakennettaessa arveltiin, että niissä puolueissa, joissa ehdokasasettelu rakentuu jäsenäänestykselle, jäsenäänestystulos voi antaa ehdokkaalle vihjeitä potentiaalisen kannattajakuntansa suuruudesta ja menestymismahdollisuuksistaan. Tällöin hyvä jäsenäänestysmenestys olisi omiaan aktivoimaan ja huono lamauttamaan ilmoittelua.¹¹ Koska edelleen on havaittu, että jäsenäänestystulos korreloi varsin voimakkaasti menestykseen varsinaisissa vaaleissa,¹² arvioidaan ehdokkaiden potentiaalisen kannattajakunnan suuruutta seuraavassa jäsenäänestystuloksen perusteella.

Se, että potentiaalisen kannattajakunnan suuruus vaikuttaisi yhtäältä suoraan lopulliseen vaalimenestykseen ja toisaalta jäsenäänestystuloksen kautta ilmoitteluun aiheuttaen näiden välille näennäisen riippuvuuden, on kuitenkin vain yksi mahdollisuus. Toinen on, että jäsenäänestystulos vaikuttaa ilmoitteluun edellä kuvatulla tavalla ja ilmoittelu puolestaan vaikuttaa lopulliseen menestykseen. Tällöin jäsenäänestystuloksen ilmaisemalla potentiaalisen kannattajakunnan suuruudella ei olisi suoraa vaikutusyhteyttä menestykseen vaan kyseessä olisi seuraava kausaaliketju: potentiaalisen kannattajakunnan suuruus/jäsenäänestystulos → ilmoittelumäärä → vaalimenestys. Voi myös olla, että jäsenäänestystuloksen ilmaisema potentiaalisen kannattajakunnan suuruus ja ilmoittelu vaikuttavat kumpikin vaalimenestykseen — joko toisistaan riippuen tai riippumatta. Tietysti on myös mahdollista, että jäsenäänestystuloksen ilmaisemalla kannattajakunnan suuruudella ei ole vaikutusta sen enempää vaalimenestykseen kuin ilmoitteluunkaan.

Potentiaalisen kannattajakunnan merkitystä ilmoittelun ja menestyksen välisen yhteyden kannalta voidaan tarkastella tietenkin vain niissä puolueissa, joissa ehdokasasettelu perustuu jäsenäänestykseen.¹³ Puolueista kokoomus jää tällöin pois. Edellä havaittiin, että muuttujien jakautumien vinoudesta johtuen eräät poikkeavat tapaukset pääsivät vaikuttamaan kohtuuttomasti ilmoittelun ja menestyksen riippuvuuteen. Paremminkin kaikki ehdokkaat huomioon ottava kuva niiden riippuvuudesta saatiin, kun muuttujien alkuperäisten arvojen sijasta käytettiin niiden logaritmeja. Tästä syystä myös seuraavat erittelyt perustetaan logaritmiarvoille — ts. myös jäsenäänestystuloksia käsitellään logaritmisina. Toisaalta asteikkojen muuntaminen logaritmisiksi on tiettyssä mielessä 'keinotekoinen' menettelytapa, ja tästä syystä seuraavat erittelyt on tehty myös alkuperäisten arvojen perusteella. Tulosten vastavuoksuuksia kommentoidaan kunkin erittelyvaiheen yhteydessä.

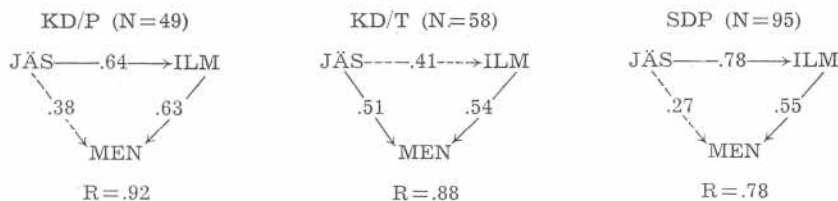
Jäsenäänestystuloksen (JÄS), ilmoitusvolyymin (ILM) ja menestyksen (MEN) väliset, alkuperäisten arvojen logaritmeille perustuvat tulomomenttikorrelaatiot tutkittavissa ryhmissä ovat seuraavat:

	KD/P (N=49)		KD/T (N=58)		SDP (N=95)			
	ILM	MEN	ILM	MEN	ILM	MEN		
JÄS	.64	.79	JÄS	.41	.73	JÄS	.78	.70
ILM		.88	ILM		.75	ILM		.76

Jäsenäänestystulos korreloi joka ryhmässä positiivisesti sekä ilmoitusvolyymiin että vaalimenestykseen. Niinpä on selvitettävä, ovatko ilmoittelun ja menestyksen riippuvuudet aiheutuneet jäsenäänestystuloksesta — so. sen ilmaisevan potentiaalisen kannattajakunnan suuruudesta. Näin olisi, mikäli nuo riippuvuudet häviäisivät, kun jäsenäänestystulos vakioidaan. Ilmoittelun ja menestyksen osittaiskorrelaatiot jäsenäänestystuloksen ollessa vakiona ovat eri ryhmissä seuraavat: KD/P .79, KD/T .72 ja SDP .48. Tutkittava riippuvuus ei siis yhdessäkään ryhmässä häviä, jos kohta se niissä kaikissa hieman heikkenee — selvimmän SDP:ssä. Tämä heikkeneminen ei kuitenkaan ole sitä luokkaa, että riippuvuuksia olisi pidettävä näennäisinä.

Muuttujien alkuperäisille arvoille rakentuvassa erittelyssä havaittiin, että jäsenäänestystuloksen vakiointi heikensi ilmoittelun ja menestyksen riippuvuuksia melkoista enemmän — SDP:n ryhmässä se kääntyi jopa lievästi negatiiviseksi. Riippuvuuksien heikkeneminen näyttää ensi sijassa johtuneen ilmoittelun ja menestyksen alkuperäisten korrelaatioiden mataluudesta. Tulokset viittaavat siis siihen, että muuttujien alkuperäisiä arvoja tarkasteltaessa jäsenäänestystuloksella näyttää olleen SDP:ssä ratkaisevaa ja muissa ryhmissä hieman lievempää vaikutusta tutkittavan riippuvuuden syntymiseen. Logaritmiarvoja tarkasteltaessa vastaava vaikutus on huomattavasti vähäisempi — SKDL:n ryhmissä jopa lähes olematon.

Kokonaisvaltaisempaa kuvaa muuttujien välisistä suhteista voidaan pyrkiä hahmottelemaan polkuanalyysin avulla.¹⁴ Nimittäin kuten tutkimuksen viitekehystä käy ilmi tässä tutkittavien muuttujien aikajärjestys on luontojaan selvä: jäsenäänestys edeltää ilmoittelua ja tämä äänestystä. Tämän voi katsoa täyttävän polkuanalyysissä tärkeän rekursiivisuuden vaatimuksen.¹⁵ Sitä vastoin jää olettamuksen varaan, ovatko tutkittavien muuttujien riippuvuudet riippumattomia niiden ulkopuolella olevien muuttujien vaikutuksista. Mitään malleja koskevia olettamuksia tässä ei tehdä, joten polkuanalyysiä ei tässä käytetä malleja testaavana vaan pelkästään muuttujien välisiä yhteyksiä kuvaavana menetelmänä. Muuttujien polkukertoimet toisiinsa on esitetty seuraavassa yhteyskuvioiden avulla. Tässä nämä polkukertoimet ovat kulloinkin selittävänä olevan muuttujan tai muuttujien standardoituja osittaisregressiokertoimia eli betakertoimia kulloinkin selitettävänä olevaan muuttujaan.¹⁶ Voimakkaat yhteydet on kuvioissa ilmaistu yhtenäisin ja heikommat katkoviivanuolin. Kuvioiden alle on merkitty selittävien muuttujien (JÄS ja ILM) yhteiskorrelaatiot (R) selitettävään muuttujaan (MEN):

KD/P:n ja SDP:n ryhmissä muuttujat näyttävät muodostavan seuraavan kausaaliketjun: jäsenäänestystulos — tai sen ilmaiseman potentiaalisen kannattajakunnan suuruus — on vaikuttanut ilmoitteluun ja tämä puolestaan menestykseen. Jäsenäänestystuloksen suora yhteys menestykseen on heikompi, mikä viittaa siihen, että niiden välinen korrelaatio on syntynyt osaksi juuri ilmoittelun muodostaman linkin kautta. KD/T:n ryhmässä tilanne on erilainen. Näet siinä menestys näyttää riippuvan suoraan sekä jäsenäänestystuloksesta että ilmoittelusta, kun taas näiden keskinäinen yhteys on heikompi. Niiden vaikutukset ovat siten osaksi toisistaan erilliset.

Muuttujien alkuperäisille arvoille rakentuneen erittelyn tulokset poikkesivat edellisistä melkoisesti. Niissä jäsenäänestystuloksen merkitys painottui varsin voimakkaasti. SDP:n ryhmässä ei ilmoittelulla ollut mitään oma-vaikutusta, KD/T:n ryhmässä tämä jäi lieväksi ja vain KD/P:n ryhmässä se oli huomattavampi, vaikka tosin siinäkin jäsenäänestyksen suora yhteys menestykseen oli vielä voimakkaampi. Alkuperäisille arvoille rakentuneessa erittelyssä ei siis saatu esiin edellä kuvatun tapaisia kausaaliketjuja. Jäsenäänestystulos tai sen ilmaiseman potentiaalisen kannattajakunnan suuruus näyttäisi näin ollen olevan menestyksen kannalta ratkaiseva tekijä — se vaikuttaa siihen joka ryhmässä suoraan ja joissain ryhmissä (lähinnä KD/P:ssä) myös jonkin verran ilmoittelun muodostaman linkin kautta.

Edellä on havaittu, että ilmoittelun ja menestyksen riippuvuudet 'vanhojen' ja uusien ehdokkaiden ryhmissä erosivat toisistaan melko lailla, kun ne rakentuivat muuttujien alkuperäisille arvoille, mutta olivat yhtä poikkeusta lukuunottamatta liki samat, kun ne perustuivat niiden logaritmeille. Vaikka jälkimäinen tulos ei tukenutkaan siinä yhteydessä esitettyä olettamusta, tämä saattaa siitä huolimatta pitää paikkansa. Nimittäin voi hyvinkin olla, että potentiaalisen kannattajakunnan suuruus olisi aiheuttanut ilmoittelun ja menestyksen välille näennäisen riippuvuuden 'vanhojen' mutta ei uusien ehdokkaiden keskuudessa. Tämä taas voisi johtua siitä, että 'vanhat' ehdokkaat pystyivät aikaisemman menestyksensä ja yleensä poliittisen kokemuksensa perusteella arvioimaan potentiaalisen kannattajakuntansa määrän paremmin kuin uudet ehdokkaat. Tästä syystä on paikallaan tutkia jäsenäänestyksen, ilmoittelun ja menestyksen suhteita näissä ryhmissä erikseen. Seuraavassa asetelmassa on esitetty näiden väliset, muuttujien alkuperäisten arvojen logaritmeille perus-

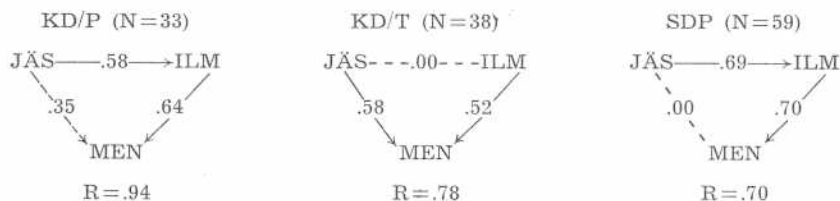

tuvat tulomomenttikorrelaatiot ensiksi kunkin tutkittavan ryhmän uusien ehdokkaiden keskuudessa:

	KD/P (N=33)		KD/T (N=38)		SDP (=59)	
	ILM	MEN	ILM	MEN	ILM	MEN
JÄS	.59	.72	JÄS	.00	JÄS	.69
ILM		.84	ILM		ILM	.48
				.58		.48
				.52		.70

Jälleenkin jäsenäänestystulos korreloi ryhmässä positiivisesti sekä ilmoitusvolyyymiin että vaalimenestykseen lukuunottamatta KD/T:n ryhmää, jossa sen korrelaatio ilmoitteluun on nolla. Tässä ryhmässä ilmoittelun ja menestyksen riippuvuus ei ole voinut siitä aiheutua. Muissa ryhmässä ilmoittelun ja menestyksen osittaiskorrelaatiot jäsenäänestystuloksen ollessa vakiona ovat seuraavat: KD/P .75 ja SDP .58. Tässäkään tapauksessa riippuvuudet eivät häviä, vaikka ne jälleen hieman heikkenevät. Muuttujien alkuperäisille arvoille rakentuneessa erittelyssä saatiin tällä kertaa hyvin samantapainen tulos: jäsenäänestystuloksen vakiointi ei heikentänyt ilmoittelun ja menestyksen riippuvuutta ratkaisevasti missään ryhmässä. Johtopäätös onkin, että uusien ehdokkaiden keskuudessa ei ilmoittelun ja menestyksen riippuvuus ole aiheutunut potentiaalisen kannattajakunnan suuruudesta.

Myöskin näiden uusien ehdokkaiden keskuudessa muuttujien välisistä yhteyksistä on syytä pyrkiä luomaan kokonaisvaltaisempaa kuvaa polkuanalyysin avulla. Muuttujien polkukertoimet toisiinsa on esitetty seuraavassa samanlaisten yhteyksivioiden avulla kuin edellä:

Kiintoisaa on, että edellä kaikkien ehdokkaiden puitteissa saadut tulokset näyttävät terävöityvän uusien ehdokkaiden keskuudessa. Nimenomaan SDP:n uusien ehdokkaiden keskuudessa on havaittavissa selvä kausaaliketju, jossa jäsenäänestystulos on vaikuttanut ilmoitusvolyyymiin ja tämä puolestaan menestykseen. Vastaava kausaaliketju on näkyvissä myös KD/P:n ryhmässä, joskaan ei aivan yhtä selvänä. Taas KD/T:n uusien ehdokkaiden keskuudessa terävöityy se tulos, että jäsenäänestystulos ja ilmoittelu ovat molemmat vaikuttaneet vaalimenestykseen — ja tässä tapauksessa toisistaan täysin riippumatta. Alkuperäisille arvoille rakentuneessa erittelyssä saatiin edellä kuvattuja varsin hyvin vastaavat tulokset.

Potentiaalisen äänestäjäkunnan suuruutta on tähän mennessä arvioitu

jäsenäänestystuloksen perusteella. Kuten tutkimuksen viittekehystä kehitellessä mainittiin 'vanhojen' ehdokkaiden osalta sitä voidaan arvioida myös sen perusteella, miten hyvin he menestyivät edellisissä v:n 1968 kunnallisvaaleissa ('vanhoiksi' ehdokkaiksi lasketaan tällöin vain kyseisiin vaaleihin osallistuneet). Tämän ilmaiseman potentiaalisen kannattajakunnan suuruus on saattanut vaikuttaa suoraan heidän menestykseensä nyt tutkimuksen kohteena olevissa vaaleissa. Se on saattanut vaikuttaa myös ilmoitteluun sikäli kuin ehdokkaat ovat arvioineet potentiaalisen kannattajakuntansa suuruutta sen perusteella ja sikäli kuin hyvä menestys on aktivoanut ja huono lamauttanut ilmoittelua.

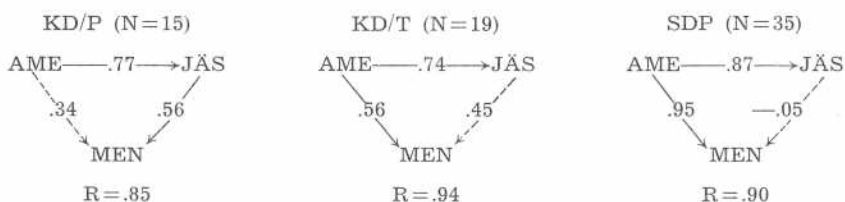
Toisaalta edellä hajontakuvioiden tarkastelun yhteydessä huomautettiin siitä, että jotkut edellisissä vaaleissa erityisen hyvin menestyneet ehdokkaat eivät nyt vaivautuneet kovinkaan voimaperäiseen ilmoitteluun kun taas jotkut sellaiset ehdokkaat, jotka edellisissä vaaleissa olivat nipin napin tulleet valituiksi tai jääneet valitsematta, ilmoittelivat hyvinkin runsaasti. Tämä herättää sen epäilyksen, että aikaisemman menestyksen ja ilmoittelun suhde on epälineaarinen — ts. että aikaisemmin sekä huononpuoleisesti että hyvin menestyneet olisivat ilmoitelleet vähemmän ja keskinkertaisesti menestyneet runsaammin. Tätä koskevassa erittelyssä ajatuksen havaittiinkin pitävän jossain määrin paikkansa. KD/T:n ja kokoomuksen ryhmissä aikaisemman menestyksen ja ilmoittelun suhde oli melko selvästi epälineaarinen, kun taas KD/P:n ja SDP:n ryhmissä tätä epälineaarisuutta ei samassa määrin ollut havaittavissa — edellisessä ei oikeastaan lainkaan.¹⁷

Tällainen muuttujien käyräviivainen riippuvuus on tässä tutkimuksessa hankala asia kahdeltakin eri kannalta. Ensiksikin siirryttäessä alkuperäisistä arvoista niiden logaritmeihin saattaa tuo käyräviivainen riippuvuus 'oieta', jolloin sen luonne muuttuu siitä mitä se todellisuudessa on. Tästä oli puhetta jo edellä. Toiseksi polkuanalyysin käyttö edellyttää, että muuttujien väliset riippuvuudet ovat suoraviivaiset. Jos ne eivät ole, voivat polkuanalyysin tulosten perusteella tehdyt päätelmät olla harhaanjohtavia.¹⁸ Tästä pulmasta ei tietenkään voida pelastautua sillä, että alunperin käyräviivaiset riippuvuudet 'oikaistaan' logaritmiasteikkoja käyttämällä tai muulla tavoin.

Erityisesti voidaan kuitenkin edetä niin, että aikaisemman menestyksen ja ilmoittelun suhteet jätetään käsittelyn ulkopuolelle. Tällöin tarkastellaan ensiksi menestyksen riippuvuutta aikaisemmasta menestyksestä ja jäsenäänestysmenestyksestä sekä toiseksi jälkimmäisestä ja ilmoittelusta. Näitä koskevat erittelyt voidaan jälleen tehdä vain KD/P:n, KD/T:n ja SDP:n ryhmissä. Seuraavassa asetelmassa on esitetty aikaisemman menestyksen (AME), jäsenäänestystuloksen (JÄS), ilmoittelun (ILM) ja varsinaisen menestyksen (MEN) väliset, muuttujien alkuperäisten arvojen logaritmeille perustuvat tulomomenttikorrelaatiot näissä ryhmissä (aikaisemman menestyksen ja ilmoittelun korrelaatiota ei kuitenkaan ole otettu mukaan edellä kerrotuista syistä):

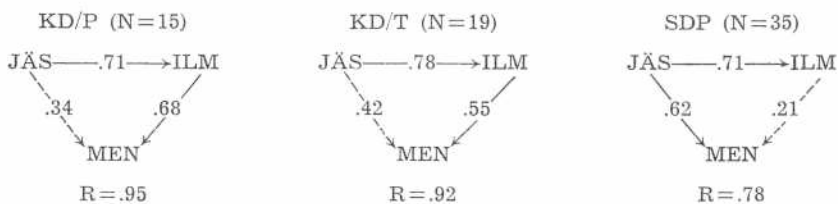
	KD/P (N=15)			KD/T (N=19)			SDP (N=35)		
	JÄS	ILM	MEN	JÄS	ILM	MEN	JÄS	ILM	MEN
AME	.77		.77	.74		.89	.87		.90
JÄS		.71	.87		.78	.86		.71	.77
ILM			.92			.89			.65

Sen tarkastelemiseksi, millä tavoin 'vanhojen' ehdokkaiden menestys riippuu aikaisemmasta menestyksestä ja jäsenäänestystuloksesta, siirryttiin suoraan polkuanalyysiin. Polkukertoimet on esitetty seuraavassa samanlaisten yhteyskuvioiden avulla kuin edellä:

Havaitaan, että jäsenäänestystuloksella ei ole ollut mitään vaikutusta SDP:n 'vanhojen' ehdokkaiden menestykseen nyt tutkittavina olevissa vaaleissa, vaan se tässä käsiteltyjen muuttujien puitteissa on määräytynyt tyystin aikaisemman menestyksen perusteella. KD/T:n ryhmässä tilanne näyttää siltä, että aikaisemmalla menestyksellä on melko voimakas suora ja hieman heikompi jäsenäänestystuloksen kautta kulkeva yhteys vaalimenestykseen. Taas KD/P:n ryhmässä aikaisemman menestyksen yhteys vaalimenestykseen kulkee pääosin jäsenäänestystuloksen kautta: aikaisempi menestys on vaikuttanut jäsenäänestysmenestykseen ja tämä sitten — joko suoraan tai ilmoittelun kautta — varsinaiseen menestykseen. Alkuperäisiä arvoja käyttäen saadut tulokset vastasivat edellä kuvattuja muilta osin, paitsi että aikaisemman menestyksen yhteydet varsinaiseen menestykseen osoittautuivat SKDL:n molemmissa ryhmissä selvemmiä kuin mitä yllä saatiin. Vastaavasti jäsenäänestystuloksen yhteydet siihen osoittautuivat heikommiksi.

Myös sen tarkastelemiseksi, millä tavoin 'vanhojen' ehdokkaiden menestys riippuu jäsenäänestysmenestyksestä ja ilmoittelusta, siirryttiin suoraan polkuanalyysiin. Polkukertoimet on esitetty seuraavassa samaan tapaan yhteyskuvioiden avulla kuin edellä:

Tuloksista havaitaan, ettei ilmoitusvolyymillä ole juuri mitään itsenäistä vaikutusta SDP:n 'vanhojen' ehdokkaiden menestykseen vaan että se näiden muuttujien puitteissa tarkastellen on määräytynyt jäsenäänestystuloksen perusteella. Toisaalta koska edellä havaittiin, että jäsenäänestystuloksen yhteys menestykseen on aikaisemman menestyksen aiheuttama, voitaneen tehdä se johtopäätös, että *SDP:n 'vanhojen' ehdokkaiden menestys on tarkastellun kolmen muuttujan puitteissa määräytynyt yksinomaan aikaisemmasta menestyksestä*. Alkuperäisiä arvoja käyttäen saatu tulos on ryhmän osalta lähes täsmälleen sama. Tässä yhteydessä lienee syytä todeta, että myös kokoomuksen 'vanhojen' ehdokkaiden menestys näyttää määräytyneen ensi sijassa aikaisemman menestyksen perusteella tarkasteltiinpa asiaa sitten muuttujien alkuperäisten arvojen tai niiden logaritmien nojalla.

KD/T:n 'vanhojen' ehdokkaiden ryhmässä ilmoittelun merkitys näyttää painottuvan jäsenäänestystuloksen merkitystä hieman voimakkaammaksi, mikä viittaa siihen, ettei jäsenäänestystulos olisi vaikuttanut menestykseen niinkään suoraan kuin ilmoittelun kautta. Toisaalta edellisessä erittelyssä havaittiin, että menestys nyt tutkittavana olevissa vaaleissa riippui voimakkaammin aikaisemmasta menestyksestä kuin jäsenäänestystuloksesta. Hieman rohkeasti näitä tuloksia tulkiten näyttäisi siltä, että *KD/T:n 'vanhojen' ehdokkaiden menestys olisi määräytynyt kahta tietä: ensiksi suoraan aikaisemmasta menestyksestä ja toiseksi sellaisen kausaaliketjun kautta, jossa aikaisempi menestys on vaikuttanut jäsenäänestysmenestykseen, tämä ilmoitteluun ja ilmoittelu lopulta varsinaiseen menestykseen*.

Alkuperäisiä arvoja käyttäen saadut tulokset olivat ryhmän osalta kuitenkin melko erilaiset. Ensinnäkin ilmoittelun merkitys suhteessa jäsenäänestyksen merkitykseen putosi olemattomiin. Toiseksi aikaisemman menestyksen merkitys painottuu jäsenäänestyksen merkitystä selvästi voimakkaammaksi. Niinpä alkuperäisiä arvoja käyttäen saadut tulokset viittaavat siihen, että *KD/T:n 'vanhojen' ehdokkaiden menestys olisi riippunut ensi sijassa suoraan heidän aikaisemmasta menestyksestään ja toissijaisesti sen jäsenäänestystuloksen kautta kulkevasta vaikutuksesta*.

KD/P:n 'vanhojen' ehdokkaiden ryhmässä tulee näkyviin se kausaaliketju, jossa jäsenäänestystulos on vaikuttanut ilmoitteluun ja tämä puolestaan menestykseen. Toisaalta edellisessä erittelyssä havaittiin, että aikaisempi menestys ei ole vaikuttanut varsinaiseen menestykseen niinkään suoraan kuin jäsenäänestystuloksen kautta. Jälleen hieman rohkeasti tuloksia tulkiten näyttäisi siltä, että *KD/P:n ryhmässä aikaisempi menestys olisi vaikuttanut jäsenäänestysmenestykseen, tämä ilmoitteluun ja ilmoittelu lopulta varsinaiseen menestykseen*. Alkuperäisiä arvoja käyttäen saadut tulokset olivat jälleen erilaiset. Niiden mukaan ilmoittelun merkitys supistuisi varsin suuresti ja menestys määräytyisi aikaisemmasta menestyksestä sekä suoraan että jäsenäänestysmenes-

tyksen välityksellä. Silti tuo edellä kuvattu kausaaliketju ei alkuperäisiä arvoja käytettäessä syövy tyystin pois vaan se jää vielä taustalle hämöttämään.

Nämä syvennyserittelyt ovat osoittaneet, että vaali-ilmoittelun ja vaalimenestyksen vaikutussuhde on oletettua kompleksisempi ilmiö. Ensiksikin on käynyt selvästi ilmi, että tutkittaessa ilmoittelun yhteyksiä ja mahdollisia vaikutuksia menestykseen on erotettava toisistaan 'vanhat', jo aikaisemmin mukana olleet ehdokkaat ja uudet ehdokkaat. Edellä saadut tulokset viittaavat siihen, *että ainakin uusien ehdokkaiden keskuudessa ilmoittelulla olisi vaikutusta vaalimenestykseen*. Näin näyttää olevan tarkasteltiinpa muuttujien yhteyksiä sitten niiden alkuperäisiin arvoihin tai näiden logaritmeihin perustuen. Tulos tuntuu sikäli hyvin luonnolliselta, että uudet ehdokkaat ovat tavallisille äänestäjille tuntemattomampia kuin 'vanhat' ehdokkaat — ainakin keskimäärin. Tällaisessa tilanteessa on menestyäkseen päästävä yleiseen tietoisuuteen ja yksi keino tähän on vaali-ilmoittelu tai -kampanjointi ylimalkaan.

Toisaalta havaittiin, ettei uusien(kaan) ehdokkaiden ilmoittelu ollut mikään irrallinen ilmiö vaan se — yhtä ryhmää lukuunottamatta — oli yhteydessä jäsenäänestysmenestykseen. Myös tämä tulos tuntuu hyvin ymmärrettävältä. Ilmeistä näet on, että uusien ehdokkaiden ilmoittelu riippuu paljolti siitä, millaisiksi he arvioivat menestymismahdollisuutensa. Juuri jäsenäänestystulos muodostanee yhden hyvin merkittävän perustan näille arvioille. Luonnolliselta tällöin tuntuu, että hyvä jäsenäänestysmenestys aktivoi ja huono lamauttaa ilmoittelua.

'Vanhojen' ehdokkaiden osalta tulokset osoittautuivat problemaattisemmiksi. Keskeisimpänä tuloksena voitaneen kuitenkin pitää sitä SDP:n ja kokoomuksen 'vanhojen' ehdokkaiden keskuudessa saatua tulosta, *jonka mukaan 'vanhojen' ehdokkaiden menestys riippuu ensi sijassa heidän menestyksestään aikaisemmissa vaaleissa*. Näissä ryhmissä näytti näin olevan tarkasteltiinpa muuttujien yhteyksiä sitten niiden alkuperäisiin arvoihin tai näiden logaritmeihin perustuen. Tämä tulos vahvistaa sitä edellä ohimennen esitettyä ajatusta, että 'vanhojen' ehdokkaiden taakse kertyy ilmeisesti ajan mittaan suhteellisen vakiintunut kannattajakunta, jonka suuruudesta heidän menestyksensä ensi sijaisesti riippuu. Tältä kannalta olisikin kiintoisaa selvittää ajallisesti pitkäjänteisen tutkimuksen puitteissa, mikä merkitys ilmoittelulla ja kampanjoinnilla ylimalkaan on kannattajakunnan muotoutumiseen ja säilymiseen.

Toisaalta SKDL:n kummankin ryhmän 'vanhojen' ehdokkaiden keskuudessa muuttujien alkuperäisten arvojen perusteella saatu kuva niiden välisistä yhteyksistä oli melko lailla erilainen kuin niiden logaritmien perusteella saatu kuva. Alkuperäisiä arvoja käyttäen saadut tulokset viittasivat siihen, että

menestys myös näissä ryhmissä riippuisi ensi sijassa aikaisemmasta menestyksestä. Silti oli havaittavissa myös toissijaisia vaikutusketjuja, joissa aikaisempi menestys olisi vaikuttanut jäsenäänestystulokseen ja tämä varsinaiseen menestykseen (KD/T:n 'vanhat' ehdokkaat) tai joissa aikaisempi menestys olisi vaikuttanut jäsenäänestysmenestykseen, tämä ilmoitteluun ja ilmoittelu lopuksi varsinaiseen menestykseen (KD/P:n 'vanhat' ehdokkaat). Alkuperäisten arvojen logaritmeille perustuneessa erittelyssä tuo jälkimmäinen pitkä kausaali- ketju tuli KD/P:n ryhmässä varsin selvänä näkyviin ja myös KD/T:n ryhmässä se oli esillä, jos kohta tässä ryhmässä aikaisemmalla menestyksellä näytti olevan myös suora vaikutusyhteys varsinaiseen menestykseen.

Siirtymistä muuttujien alkuperäisten arvojen sijasta niiden logaritmeihin perusteltiin edellä sillä, että logaritointi vähentää eräiden poikkeaviksi katsottujen tapausten vaikutusta ilmoittelun ja menestyksen välisiin korrelaatioihin samalla kun sen avulla koko ehdokasjoukon merkitys noiden korrelaatioiden kannalta saadaan otettua paremmin huomioon. Jos tämä perustelu hyväksytään, on SKDL:n kummankin ryhmän 'vanhojen' ehdokkaiden keskuudessa pantava enemmän painoa logaritmeille kuin alkuperäisille arvoille perustuviin tuloksiin. Tällöin on ensiksi huomattava, että nämä tulokset vastaavat varsin hyvin uusien ehdokkaiden keskuudessa saatuja tuloksia. Niiden mukaan näet ilmoittelulla olisi ollut vaikutusta menestykseen ja taas tähän ilmoitteluun olisivat vaikuttaneet jäsenäänestystulos ja sen kautta aikaisempi menestys. Ongelmana on nyt, miksi ilmoittelulla olisi ollut vaikutusta SKDL:n kummankin ryhmän 'vanhojen' ehdokkaiden keskuudessa, kun sillä ei sitä ollut SDP:n ja kokoomuksen vastaavissa ryhmissä.

Yhden tulkintapohjan tälle tulokselle muodostaa se tosiasia, että SKDL lähti näihin vaaleihin tavallaan sisäisten suuntaerimielisyyksien kahtiajakamana, mitä voidaan pitää normaalista poikkeavana tilanteena. Toiseksi on todennäköistä, että SKDL:n kannattajakunta on melko selvästi tiedostanut tämän tilanteen. Tällainen tilanne on ilmoittelun tai yleensä kampanjoinnin vaikutusten kannalta otollinen kahdessakin eri mielessä. Sen voi ajatella pakottavan ryhmät pitkälle kollektiiviseen kampanjointistrategiaan, koska kilpailu kohdistuu melko lailla samoihin äänestäjiin. Tällöin kollektiivisella kampanjointistrategialla äänet pyrittäisiin keskittämään ehdokkaille siten, että oman ryhmän osuus puolueen — tai tässä liiton — edustajista tulisi mahdollisimman suureksi. Tämä edellyttää, että ketkä tahansa ehdokkaat eivät ilmoittele miten tahansa vaan että ilmoittelu viedään läpi keskitetysti. Mikäli ilmoittelu tällöin tapaa asian tiedostavan äänestäjäkunnan, se voi toimia signaalina siitä, keistä äänestettävä on valittava, jotta 'oman' suunnan edustus valtuustossa tulisi mahdollisimman vahvaksi. Tätä tulkintaa tarkastellaan seuraavassa luvussa perusteellisemmin.

6. Ilmoittelustrategian yhteyksistä vaalimenestykseen

Edellä oletettiin, että poikkeuksellinen vaaleihinlähtötilanne SKDL:ssä olisi pakottanut kumpaakin siipeä omaksumaan kollektiivisen ja suhteellisen keskitetyn kampanjointi- ja ilmoittelustrategian. Ilmoittelun keskittyneisyys tuleekin näkyviin kummassakin ryhmässä. Ensinnäkin piirijärjestön ryhmässä nimettiin 10 pääehdokasta, jotka vastasivat lähes kaikesta ryhmän ilmoittelusta — heidän ilmoitusvolyyminsä osuus oli 94 % ryhmän koko ilmoitusvolyyminä. Vähiten ilmoitelleen pääehdokkaan ilmoitusvolyymi oli 797 cm², kun taas ryhmän muista ehdokkaista eniten ilmoitelleella se oli vain 140 cm² (ks. kuvio 2). Vastaavaa ilmoittelun keskittämistä näkyi myös toimiston ehdokkaiden ryhmässä, vaikka siinä ei nimetty varsinaisia ryhmän pääehdokkaita. Ilmoittelumäärien mukaan voidaan kuitenkin erottaa kahdeksan ehdokkaan kärkiryhmä, joita seurasi vielä 4 suhteellisen runsaasti ilmoitellutta. Näiden kahdentoista ehdokkaan ilmoitusvolyymin osuus oli 72 % ryhmän koko ilmoitusvolyyminä. Heistä vähiten ilmoitelleen ilmoitusvolyymi oli 223 cm², kun toimiston muista ehdokkaista eniten ilmoitelleella se oli 163 cm² (ks. kuvio 3).

Edellä oletettiin edelleen, että mikäli keskitetty kampanjointi tapaa asian tiedostavan äänestäjäkunnan, se pystyy aikaansaamaan äänten keskittymistä niille ehdokkaille, joita kampanjoinnissa ja ilmoittelussa erityisesti ajetaan. Myös tämä äänten keskittyminen tulee näkyviin kummassakin ryhmässä. Piirijärjestön ehdokkaiden osalta äännet keskittyivät erittäin voimakkaasti nimetyille pääehdokkaille. Heidän ääniosuutensa oli 88 % ryhmän ehdokkaiden kokonaisäänimäärästä. Heikoimmin menestyneen pääehdokkaan äänimäärä oli 398, kun taas ryhmän muista ehdokkaista parhaiten menestynyt sai vain 158 ääntä (ks. kuvio 2). Vastaavanlaista — vaikkakaan ei aivan yhtä selvää — äänten keskittymistä ilmeni myös toimiston ehdokkailla. Yhtä poikkeusta lukuunottamatta 12 eniten ilmoitellutta toimiston ehdokasta muodosti ryhmän kärjen myös äänien osalta — heidän ääniosuutensa oli 79 % ryhmän ehdokkaiden kokonaisäänimäärästä. Heistä heikoimmin menestyneen äänimäärä oli 287. Toimiston muista ehdokkaista parhaiten menestyneen äänimäärä oli tätä korkeampi (454), mutta toiseksi parhaiten menestyneen jo sitä matalampi (200) (ks. kuvio 3).

Kansandemokraattien kummankin siiven ehdokkaista ne, joita ilmoittelussa keskityttiin kampanjoimaan, saivat siis ryhmien muihin ehdokkaisiin verrattuna selvästi enemmän ääniä. Tämän ei kuitenkaan tarvitse johtua ilmoittelusta sinänsä. Se voi johtua esim. siitä, että pääehdokkaiden tai eniten ilmoitelleiden joukkoon ovat valikoituneet sellaiset, joilla jo alunperin on laaja kannattajakunta. Kun kannattajakunnan laajuutta arvioitiin jäsenäänestystuloksen perusteella, voitiin kuitenkin havaita, että kummassakin ryhmässä ne jäsenäänestyksessä suhteellisen hyvin menestyneet, jotka kuitenkin eivät olleet pääehdokkaiden tai eniten ilmoitelleiden joukossa, saivat yhtä poikkeusta

lukuunottamatta selvästi vähemmän ääniä kuin jäsenäänestyksessä heitä huomomin menestyneet pääehdokkaat tai eniten ilmoitelleet. Seuraavassa asetelmassa on esitetty pääehdokkaisiin tai eniten ilmoitelleisiin kuuluvien ja muiden ehdokkaiden äänimäärien mediaanit jäsenäänestysajoituksen mukaan muodostetuissa ryhmissä (mukaan kummastakin ryhmästä on otettu 25 jäsenäänestyksessä parhaiten menestynyttä):

järjestyssija jäsenäänestyksessä	KD/P		KD/T	
	pääehdokkaat	muut ehdokkaat	eniten ilmoitelleet	muut ehdokkaat
1—5	1 073	—	1 455	200
6—10	702	45	501	87
11—15	677	69	410	100
16—20	398	25	336	84
21—25	—	17	714	56

Havaitaan siis, että sijoittuminen pääehdokkaiden tai eniten ilmoitelleiden joukkoon on menestyksen kannalta ollut ratkaisevampaa kuin jäsenäänestystulos tai sen ilmaiseman potentiaalisen kannattajakunnan suuruus. Tätä käsitystä tukevat myös eräät muut havainnot. Esim. kummassakin ryhmässä pääehdokkaiden tai eniten ilmoitelleiden joukkoon valikoituneet 'vanhat' ehdokkaat olivat v:n 1968 vaaleissa saaneet ääniä huomattavasti enemmän kuin ryhmien ulkopuolelle jääneet 'vanhat'. Niinpä voidaan arvioida, että 'vanhoilla' pääehdokkailla tai eniten ilmoitelleilla olisi vanhastaan suhteellisen laaja kannattajakunta. Tästä huolimatta sekä KD/P:ssä että KD/T:ssä uudet pääehdokkaat tai eniten ilmoitelleet — joilla ei voi olettaa vanhastaan olevan laajempaa kannattajakuntaa — menestyivät äänimäärien mediaanien avulla mitattuna hieman paremmin kuin em. 'vanhat' pääehdokkaat tai eniten ilmoitelleet (ko. mediaanit ovat: piirijärjestön pääehdokkaista 'vanhat' 702 ja uudet 758 ja toimiston eniten ilmoitelleista 'vanhat' 602 ja uudet 657). Havaittiin myös, että paria poikkeusta lukuunottamatta pääehdokkaisiin tai eniten ilmoitelleisiin kuuluvat 'vanhat' lisäsivät äänimääräänsä v:sta 1968, kun taas näiden ryhmien ulkopuolelle jääneet 'vanhat' jälleenkin paria poikkeusta lukuunottamatta menettivät ääniään.

Nämä havainnot viittaavat siis siihen, että *menestyksen kannalta on ollut ratkaisevaa, onko ehdokas ollut niiden joukossa, joita ilmoittelussa on keskitetty kampanjoimaan, vai ei*. Ilmoittelun vaikutus voi tällöin olla karkeasti kahta tyyppiä. Ensiksi voi olla, että ilmoittelumäärä vaikuttaa todennäköisyyteen, millä ehdokas huomataan ja millä hän painuu äänestäjän mieleen. Tämä taas määräisi ehdokasvalintaa. Tuo todennäköisyys tietenkin kasvaa ilmoittelumäärän kasvaessa. Toiseksi voi olla, että kun kampanjointi keskitetään tiettyihin ehdokkaisiin, nämä saadaan ikään kuin irroitettua etualalle muusta

ehdokasjoukosta ja osoitettua siksi ryhmäksi, jonka jäsenelle ääni kannattaa suunnata, mikäli haluaa saavuttaa ryhmän kannalta parhaan mahdollisen tuloksen. Tuon osoitetun ryhmän sisällä äänet sitten voivat jakautua muista teki-jöistä kuin ilmoitusvolyyymistä riippuen.

Mikäli ensinmainittu selitysvaihtoehto pitäisi paikkansa, tulisi pääehdokkaiden tai eniten ilmoitelleiden ryhmissä äänimäärien olla positiivisessa yhteydessä ilmoitusvolyyymiin. Mikäli näin ei ole, pitää jälkimmäinen selitysvaihtoehto todennäköisemmin paikkansa. Tämän selvittämiseksi laskettiin jäsenäänestystuloksen (JÄS), ilmoitusvolyyymiin (ILM) ja menestyksen (MEN) väliset tulomomenttikorrelaatiot piirijärjestön pääehdokkaiden ja toimiston kahden-toista eniten ilmoitelleen ehdokkaan joukossa. Muuttujia käsiteltiin jälleen logaritmisina (tarkistettaessa havaittiin, että alkuperäisiä arvoja käytettäessä saatiin liki samat tulokset). Tulokset on esitetty seuraavassa asetelmassa:

KD/P	PÄÄEHDOKKAAT (N=10)		KD/T	ENITEN ILMOITELLEET (N=12)	
	ILM	MEN		ILM	MEN
JÄS	-.66	.84	JÄS	-.23	.61
ILM		-.47	ILM		-.63

Kummassakin ryhmässä ilmoittelun ja menestyksen riippuvuus on selvästi negatiivinen — so. mitä enemmän on ilmoitellut, sitä huonommin on menestynyt. Menestys ryhmissä näyttääkin ohjautuneen jäsenäänestystuloksen mukaiseksi. Ilmoittelun ja menestyksen käänteinen riippuvuus selittyy osaksi — nimenomaan piirijärjestön ryhmässä — siitä, että myös jäsenäänestystuloksen ja ilmoittelun riippuvuus on negatiivinen. Piirijärjestön ilmoittelustrategiassa tukea onkin kohdistettu enemmän jäsenäänestyksessä heikosti kuin hyvin menestyneille pääehdokkailla. Strategian onnistuneisuutta kuvaa, että piirijärjestön ehdokkasta tuli valituksi yhdeksän toimiston seitsemää vastaan — siitä huolimatta, että toimiston ehdokkaiden kokonaisäänimäärä oli n. 1 700 ääntä suurempi kuin piirijärjestön. Tosin myös toimiston ilmoittelustrategiassa on nähtävissä — joskin heikommin — vastaavanlaisia kohdistamispiirteitä.

Keskeisin tulos on joka tapauksessa, että ilmoitusvolyyymi ei näissä ryhmissä enää ole positiivisessa yhteydessä menestykseen. Tämän tuloksen mukaan kansandemokraattien kummankin siiven ilmoittelu olisi vaikuttanut *osoittamalla toista tai toista siipeä kannattaville äänestäjille sen ehdokasryhmän, jonka jäsenille äänet tulee keskittää, mikäli tulos ko. siiven kannalta halutaan mahdollisimman hyväksi*. Sitävastoin näiden ehdokasryhmien sisällä äänen jakautuminen ei enää riippunut ilmoitusvolyyymistä, vaan se ohjautui jäsenäänestystuloksen mukaiseksi. Tämä voi johtua siitä, että pääehdokkaiden tai eniten ilmoitelleiden ehdokkaiden suosituimmuus äänestäjien keskuudessa vastaa jäsenäänestyksessä ilmennyttä. Jäsenäänestyksessä hyvin menestyneet voi-

vat myös hyötyä siitä, että ehdokasasettelu listoille tapahtuu jäsenäänestysmenestyksen mukaan — äänestäjillä näet voi olla taipumus valita ehdokkaansa kärkipään nimien joukosta.¹⁹

Ajatusta ilmoittelun osoittavasta vaikutuksesta voidaan tässä tutkimuksessa pyrkiä 'testaamaan' SDP:n ryhmässä. Nimittäin myös SDP:ssä on mahdollista erottaa paikallisesti eri siipiä, joskaan nämä eivät liene niin selväpiirteisiä tai julkisuudessa tiedostettuja kuin SKDL:n siivet eivätkä niiden suuntaerot liene läheskään verrattavissa SKDL:n siipien suuntaeroihin. Joka tapauksessa näiden olemassaolo tuli ilmoittelussa näkyviin. Siinä näet esiintyi kaikkiaan kolmea suurempaa ehdokasryhmää esitteleviä yhteisilmoituksia, ja nämä ehdokasryhmät olivat tunnistettavissa SDP:n kolmea paikallista siipeä edustaviksi. Alustavassa tarkastelussa näillä yhteisilmoituksilla näytti olevan merkitystä sikäli, että SDP:stä tuli valituksi valtuustoon vain yksi niiden ulkopuolella ollut ehdokas. Toisaalta äänten kasautuminen näissä yhteisilmoituksissa esiintyneille ei ollut läheskään yhtä selvää kuin äänten kasautuminen SKDL:n ryhmässä.

Johtuen siitä, että näihin yhteisilmoituksiin pääsy oli sangen voimakkaassa yhteydessä jäsenäänestysmenestykseen — ja 'vanhoilla' ehdokkailla aikaisempaan menestykseen — ei niille sijoittumisen vaikutusta voitu tutkia samalla tavoin kuin edellä kansandemokraattien keskuudessa. Ainoa mahdollisuus oli muodostaa yhteisilmoituksissa mukana oloa kuvaava dikotominen muuttuja ja tutkia korrelatiivisesti tämän yhteyksiä toisaalta menestykseen ja toisaalta tutkimuksen muihin selittäviin muuttujiin. Saattaa olla, että johtuen muuttujan laadullisesta dikotomialuonteesta sitä käyttäen saadut tulokset eivät osoittaneet yhteisilmoituksissa mukana ololla olevan muista selittävästä muuttujista riippumatonta omavaikutusta menestykseen. Toisaalta mikäli tulos ei johdu mittateknisistä seikoista vaan on todellinen, se viittaa siihen, että ilmoittelulla voi olla osoittavaa vaikutusta vasta sillä edellytyksellä, että osoitettava ryhmä erotetaan hyvin selväpiirteisesti muista ehdokkaista ja että tämä osoittaminen tapaa asian taustan tiedostavan ja osoituksen noudattamiseen motivoituneen äänestäjäkunnan. Todennäköistä on, että nämä edellytykset olivat voimassa SKDL:n ryhmien ilmoittelussa ja niiden kannattajakunnissa, mutta eivät läheskään siinä määrin SDP:n siipien ilmoittelussa ja SDP:n kannattajakunnassa.

Tämän tulkinnan kanssa on kuitenkin ristiriidassa se tosiasia, että kun SDP:n — ja myös kokoomuksen — ehdokkaita tarkastellaan kokonaisuudessaan, keskimääräistä enemmän ilmoitelleet ovat saaneet yleensä keskimääräistä enemmän ja keskimääräistä vähemmän ilmoitelleet yleensä keskimääräistä vähemmän ääniä. Tämä seikka tuli hajontakuvioissa (ks. kuviot 4 ja 5) varsin selvästi näkyviin ja se viittaisi siihen, että ilmoittelulla voisi olla yleisemminkin osoittavaa — so. ehdokasjoukon menestystä strukturoivaa — vaikutusta. Edelleen se, että äänten jakautuminen SDP:n keskimääräistä enemmän

ilmoitteleiden keskuudessa ei hajontakuvion perusteella enää näytä noudattavan ilmoitusvolyyymiä, on analoginen edellä SKDL:n ryhmien pääehdokkaiden tai eniten ilmoitteleiden keskuudessa saaduille tuloksille. Taas kokoomuksen ryhmässä se näyttäisi sitä noudattavan, jos tarkastellaan vain keskimääräistä enemmän ilmoitteleita, mutta ei enää, jos mukaan otetaan kaksi kokoomuksen parhaiten menestynyttä ehdokasta.

Juuri tältä kannalta tarjoavat Borgin²⁰ eduskuntavaalien vaali-ilmoittelun ja menestyksen välisistä yhteyksistä saamat tulokset mielenkiintoisen vertailukohdan tässä saaduille. Hän tutki näitä eri vaalien yhteydessä eri puolueiden kymmenen eniten ilmoitelleen ehdokkaan ryhmissä. Osoittautui, että ilmoittelun ja menestyksen yhteydet vaihtelivat suuresti vaaleista ja puolueesta toiseen. Enemmistö riippuvuuksista tosin oli positiivisia, mutta toisaalta 2/3 niistä oli niin matalia, etteivät ne oikeuta tekemään päätelmiä ilmoittelun vaikutuksesta suuntaan eikä toiseen. Myös tässä saadut tulokset viittaavat siihen, että äänimäärät huippuilmoittelijoiden keskuudessa määräytyvät enemmän joistain muista tekijöistä kuin ilmoitusvolyyymistä käsin. Toiseksi sekä Borgin saamat että tässä saadut tulokset viittaavat siihen, että ilmoittelun mahdollinen osoittava vaikutus ei pääse enää huippuilmoittelijoiden joukossa näkyviin.

7. Loppupäätelmät

Ennen kuin tässä saatujen tulosten perusteella ryhdytään tekemään yleisempiä päätelmiä, on syytä huomauttaa parista seikasta. Ensiksi vaikka onkin havaittu, että eräissä olosuhteissa ilmoitusvolyyymillä on selvä ja tässä kontrolloitujen muuttujien puitteissa todelliseen vaikutussuhteeseen viittaava yhteys menestykseen, tämä ei vielä riitä todistamaan, että ilmoitusvolyyymi *todella* olisi vaikuttanut menestykseen. On näet olemassa tekijöitä, jotka ovat voineet aiheuttaa tutkitun yhteyden, mutta joita tässä ei ole voitu kontrolloida. Seuraavissa päätelmissä lähdetään kuitenkin siitä otaksumasta, että ilmoittelun ja menestyksen välillä havaitut yhteydet eivät johtuisi ilmoittelun tai yleensä kampanjoinnin ulkopuolisista tekijöistä muuta kuin niissä tapauksissa edellä, joissa tällaisen vaikutus on osoitettu (SDP:n ja kokoomuksen 'vanhat' ehdokkaat).

Tässä yhteydessä on huomattava, että vaali-ilmoittelu lehdissä on vain yksi monista kampanjointikeinoista. Voikin olla, ettei menestys ole riippunut ilmoitusvolyyymistä sinänsä vaan muista keinoista. Kuitenkin se, että ehdokkaiden ilmoittelun volyyymillä eri puolueissa ja ryhmissä on selviä yhteyksiä heidän vaalimenestykseensä, viittaa joko siihen, että ilmoitusvolyyymi sinänsä on vaikuttava tekijä, tai siihen, että menestykseen varsinaisesti vaikuttavat muut kampanjointikeinot ovat ehdokkaiden keskuudessa jakautuneet samalla tavoin kuin ilmoitusvolyyymi (ts. että ilmoitusvolyyymi on näiden validi ilmaisija). Kaik-

kein todennäköisintä on, että eri kampanjointikeinot ovat pitkälle kasautuvia ja että menestys riippuu pikemminkin niiden muodostamasta kokonaiskampanjoinnista kuin jostain kampanjointikeinosta sinänsä. Tietenkin voi olla, että jotkut kampanjointikeinot ovat menestyksen kannalta tärkeämpiä kuin toiset.

Vielä on syytä korostaa, että tämä tutkimus on tyyppillinen tapaustutkimus, joka on kohdistunut yksiin yhdentyypisiin vaaleihin yhden kunnan osalta. Tulosten yleistäminen edellyttäisi luonnollisesti tutkimusta, joka kohdistuisi useampiin useammantyyppisiin vaaleihin useamman kunnan tai vaalipiirin osalta. — Nämä edellä esitetyt varaukset on syytä pitää mielessä seuraavassa esitettäviä päätelmiä tarkasteltaessa. Näihin päätelmiin tulee suhtautua kuin uusiin hypoteeseihin.

Tässä tutkimuksessa on havaittu, että ehdokaskohtaisella vaali-ilmoittelulla tai -kampanjoinnilla voi olla kahdentyyppisiä vaikutuksia heidän vaalimenestykseensä. Toista vaikutustyyppiä nimitettiin edellä *osoittavaksi vaikutukseksi*. Tässä on kyse siitä, että ilmoittelulla tai kampanjoinnilla osoitetaan äänestäjille — nimenomaan kyseistä puoluetta tai ryhmää kannattaville äänestäjille — keitä ehdokkaita tulee äänestää, jos haluaa, että oman suunnan edustus valtuustossa tulisi mahdollisimman korkeaksi. Osoittamisen onnistuminen näyttäisi edellyttävän, että ilmoittelussa osoitettava ryhmä pystytään selvärajaisesti erottamaan muista ehdokkaista ja että äänestäjät tiedostavat osoittamisen merkityksen ja ovat valmiita toimimaan sen mukaisesti. Ilmeisesti nämä edellytykset ovat voimassa vain harvoissa tilanteissa — lähinnä ehkä silloin, kun saman puolueen tai vaaliliiton sisällä on useampia keskenään kamppailevia ryhmiä. Toisaalta eräät tulokset viittasivat siihen, että ilmoittelulla saattaa olla yleisempääkin osoittavan tyyppistä ehdokasjoukon menestystä strukturoivaa vaikutusta.

Mielenkiintoisen rinnastuskohdan tälle osoittavalle vaikutustyyppille tarjoavat Ahmavaaran²¹ ajatukset joukkotiedotuksen vaikutuksista mielipiteisiin. Hänen mukaansa joukkotiedotus ei suoranaisesti luo tai muokkaa mielipiteitä vaan tarjoaa jo olemassaoleville mielipiteille ja arvostuksille kohteita. Sillä ei tällöin olisi merkitystä niinkään mielipiteiden muodostamisen kuin niiden *mobilisoinnin* kannalta. Ilmeistä onkin, että milloin vaali-ilmoittelu tai muu sille rinnakkainen kampanjointi osoittaa ryhmän, jonka jäseniä on syytä äänestää, ilmoittelu ei muuta mielipiteitä eikä muutenkaan vaikuta niiden muodostamiseen vaan mobilisoi ihmisiä toimimaan heidän jo omaksumiensa mielipiteiden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Toista vaikutustyyppiä ei edellä nimetty. Se tulee näkyviin ensi sijassa siinä, että ilmoitusvolyyymillä on vaikutusta nimenomaan uusien mutta ei niinkään — kansandemokraattien ryhmiä lukuunottamatta — 'vanhojen' ehdokkaiden menestykseen. Tämä tulos tuntuu jotenkin hyvin luonnolliselta, koska menestyäkseen uusien ehdokkaiden on tavalla tai toisella päästävä 'esiin', ja runsas ilmoittelu tai kampanjointi ylimalkaan on tähän yksi keino. Tätä vai-

kutustyyppiä on kuitenkin vaikea nimetä yksikäsitteisesti, koska on vaikea sanoa, miten — minkä mekanismien kautta — tuo runsas ilmoittelu tai kampanjointi tällöin vaikuttaisi.

Voi näet olla, että tässäkin on kyseessä osoittava vaikutus. Tällöin runsas ilmoittelu osoittaisi valitsijoille, ketkä uudet ehdokkaat puolue tai ryhmä on asettanut ikääntyneiden ja jo poisvetäytyvien veteraanien mantteliperijöiksi. Toiseksi kyseessä voi olla puhdas todennäköisyysvaikutus. Voi esim. olla, että ne äänestäjät, jotka ovat tyytymättömiä entisten valtuutettujen toimintaan, äänestävät tästä syystä jotain uutta ehdokasta — sellaista, joka runsaan ilmoittelun ansiosta on painunut heidän mieleensä. Tosin voi olla, ettei valinta tällöinkään tapahtuisi näin mekaanisesti vaan enemmän laskelmoiden. Esim. paljon ilmoittelevaa uutta ehdokasta voidaan äänestää koska lasketaan, että vähemmän ilmoittelevat eivät kuitenkaan pääsisi läpi. Voi edelleen olla, että runsaasti ilmoittelevan uuden ehdokkaan katsotaan olevan motivoituneempi kunnallispoliittiseen toimintaan kuin niukasti ilmoittelevan. Myös muita selitysmahdollisuuksia voi löytyä.

Ennen kuin näitä selitysmahdollisuuksia, tässä esitettyjä päätelmiä ja yleensä koko vaikutusproblematiikkaa päästään tarkastelemaan tätä konkreettisemmin, tarvitaan välttämättä joukko sellaisia ehdokas- ja äänestäjäkohtaisia tietoja, joita tässä tutkimuksessa ei ole ollut käytettävissä. Ehdokkaiden osalta tarvittaisiin tietoja nimenomaan siitä, miten he orientoituvat vaalikampanjointiin ja vaaleihin ylimalkaan ja mikä vaikutus puolueella tai jollain sen sisäisellä ryhmällä tähän on. Äänestäjien osalta taas tarvittaisiin tietoja paitsi siitä, miten paljon ja mitä kampanjointia he ovat seuranneet, myös siitä, miten he tuohon seuraamaansa kampanjointiin ovat orientoituneet — esim. miten he ovat käyttäneet sitä hyväkseen omaa äänestysratkaisuaan pohtiessaan. Tämän viimeksimainitun seikan korostaminen perustuu siihen vaikutelmaan, jonka tätä tutkimusta tehdessäni olen ilmoittelun vaikutuksista saanut — nimittäin että ilmoittelu ei vaikuta suoraan ja mekaanisesti ratkaisua säädellen vaan pikemminkin antamalla aineksia rationaaliselle pohdinnalle, jota taas ohjaa tavoite päästä äänestäjän itsensä ja hänen oman ryhmänsä kannalta parhaaseen mahdolliseen tulokseen.

LÄHDEVIITTEET JA HUOMAUTUKSET

¹ Tämä tutkimus on jatkoa Tampereen Yliopiston Tutkimuslaitoksen menetelmäharjoituskurssilla ohjaamassani työryhmässä keväällä 1973 tehdylle tutkimukselle. Työryhmään kuuluivat seuraavat opiskelijat: H. Haiko, E. Hannula, K. Huoviala, R. Ikävalko, H. Itkonen, E.-H. Jokitaipale, H. Karvinen, P. J. Korhonen, M. Kyrö, P. Liukka, K. Rossi, R. Suonpää, M. Tuhkalainen ja P. Tuovinen.

² Siitä taas, että kerran hankittu puoluekanta pyrkii säilymään, on paljonkin havaintoja, ks. esim. Pertti Pesonen, *Valtuutus kansalta*, Vammala 1965; Martti Nopo-

nen, Poliittisten mielipiteiden muodostuminen Suomessa, *Politiikka* 4/1965 tai Pertti Pesonen, Political Parties and the Finnish Eduskunta: Voter's Perspectives, Party Nominations and Legislative Behavior, *Tampereen Yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksen tutkimuksia* n:o 17/1970, 12—15. Tosin viime aikoina puolueen vaihtaminen näyttää suomalaisessa äänestäjäkunnassa lisääntyneen aikaisemmasta, ks. Pertti Suhonen, Liikkuva äänestäjä Suomen monipuoluejärjestelmässä, *Tampereen Yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksen tutkimuksia* n:o 26/1972, 17—24.

³ Vaikutusproblematiikassa tältä kannalta huomioon otettavia seikkoja olen tarkastellut toisaalla, ks. Veikko Pietilä, Vaikuttaako joukkotiedotus, *Sosiologia* 1/1973.

⁴ Ks. esim. Olavi Borg, Eduskuntavaalien vaali-ilmoittelu 1958—1970, *Tampereen Yliopiston tutkimuslaitoksen monistesarja*, D: 37/1970, 43—55.

⁵ Näistä vaikutuksen lajeista ks. Veikko Pietilä, Lehdistökirjoittelu ja mielipiteenmuodostus, *Tampereen Yliopiston tutkimuslaitoksen monistesarja*, A: 41/1972, 165—166.

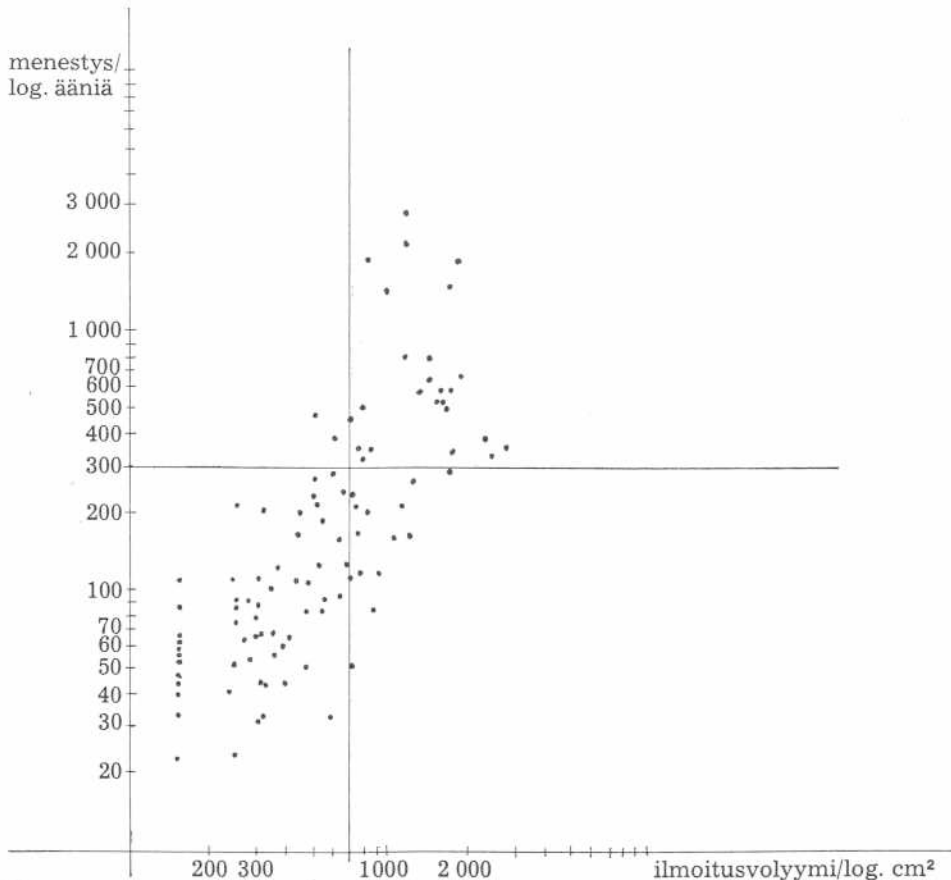
⁶ Dag Anckar, Valkampanj och personpropaganda, *Meddelanden från institutet för samhällsforskning vid Åbo Akademi*, serie B: 3/1971.

⁷ Taas ehdokasvalinnan on havaittu tapahtuvan pääosin ehdokasasettelun tapahduttua, ks. Pertti Pesonen, Valitsijain vaalikiinnostus, teoksessa Pertti Pesonen (toim.), *Protestivaalit — nuorisovaalit*, Tampere 1972, 92.

⁸ Vrt. Pertti Timonen, Sosialidemokraattisen puolueen kansanedustajaehdokkaiden menestyminen jäsenäänestyksessä ja varsinaisissa vaaleissa vuonna 1966, *Tampereen Yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksen tutkimuksia* n:o 11/1969, 5—7.

⁹

Kuvio 6. Ilmoitusvolyymin ja menestyksen alkuperäisten arvojen logaritmeille perustuva hajontakuvio (scatterdiagramma) SDP:n ryhmässä. Keskiarvot ovat alkuperäisten keskiarvojen logaritmeja.

¹⁰ Osuus laskettu Tampereen kaupungin tilastollisen vuosikirjan 1972 taulukosta 2.3.

¹¹ Vrt. Pertti Timonen, emt. (1969), 9.

¹² Pertti Timonen, emt. (1969), 7—10 ja Pertti Timonen, Edustajaehdokkaiden valikoituminen puoluejärjestöjen jäsenäänestyksessä, teoksessa Pertti Pesonen (toim.), *Protestivaalit — nuorisovaalit*, Tampere 1972, 269—271.

¹³ Saamistani jäsenäänestystiedoista kiitän SKDL:n Pohjois-Hämeen Piirijärjestöä, SKDL:n Tampereen Toimistoa ja SDP:n Tampereen Kunnallisjärjestöä. Aivan kaikista ehdokkaista ei jäsenäänestystuloksia ollut saatavilla.

¹⁴ Ks. esim. Jeja-Pekka Roos, Polkuanalyysi, *Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia* 2/1971; Otis Dudley Duncan, Path Analysis: Sociological Examples, *American Journal of Sociology*, 1/1966 tai David R. Heise, Causal Inference from Panel Data ja Otis Dudley Duncan, Partials, Partitions, and Paths, molemmat teoksessa Edgar F. Borgatta ja George W. Bohrnstedt (eds.), *Sociological Methodology* 1970, San Francisco 1970.

¹⁵ Esim. Hubert M. Blalock, Jr., *Causal Inferences in Nonexperimental Research*, Chapel Hill 1964, 52—60, Jeja-Pekka Roos, emt., 13—16 ja Otis Dudley Duncan, emt. (1970), 43—44.

¹⁶ Ks. David R. Heise, emt., 7—8.

¹⁷ Tarkemmin nämä tulokset on esitetty raportissa *Vaali-ilmoittelun yhteydet vaalimenestykseen Tampereen kunnallisvaaleissa vuonna 1972*, MHK-harjoitustyö, kevätlukukausi 1973, Tampereen Yliopisto, joskin siinä SKDL:n ehdokkaita on käsitelty yhtenä ryhmänä. Raportin saa pyydettäessä minulta.

¹⁸ David R. Heise, emt., 10.

¹⁹ Vrt. Pertti Timonen emt. (1969), 9.

²⁰ Olavi Borg, emt., 43—55.

²¹ Yrjö Ahmavaara, Joukkotiedotusvälineiden merkitys arvojen ja asenteiden muodostamisessa, *Hämeen Yhteistyö* 31. 12. 1970.